

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Πρότυπα ιερατικής διακονίας
στην Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη

Α. Προλεγόμενα

Γιὰ τὴν ἀναζήτηση τῶν ἱερατικῶν προτύπων ποὺ τὸ βιβλίο τῆς Ἀποκάλυψης ὑποδεικνύει μπορεῖ, κατὰ τὴν ἐκτίμησή μας, νὰ στηριχθεῖ κανεὶς κατ' ἀρχὰς στὶς ἑπτὰ ἐπιστολές¹ ποὺ

¹ Καὶ οἱ ἑπτὰ ἐπιστολές ἔχουν τὴν ἴδια φιλολογικὴ καὶ θεματικὴ δομὴ. Γιὰ τὴ λειτουργία τους μέσα στὸ βιβλίο τῆς Ἀποκάλυψης καὶ τὴ γενικότερη ἀνάλυσή τους βλ : Ἰ. Καραβιδόπουλος, «Υπόσχεση καὶ ἐκπλήρωση στὴν Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη», στὸ τοῦ ἰδίου, *Βιβλικές Μελέτες Α'* Θεσσαλονίκη 1995, σ. 164-185. Δ. Τρακατέλης, (Νῦν Ἀρχιεπ. Ἀμερικῆς), «Ὁ Νικῶν: Θέμα καὶ παραλλαγές στὰ Ἀποκαλύψεως 2 καὶ 3» στὸ *1900ετηρίς τῆς Ἀποκαλύψεως Ἰωάννου. Πρακτικὰ Διεθνοῦς Διεπιστημονικοῦ Συμποσίου (Ἀθήναι-Πατμος, 17 Σεπτεμβρίου 1995) Ἀθήναι 1999*, σ. 131-140. W. Popkes, «Die Funktion der Sendschreiben

ὁ ἀποκαλυφθεὶς Ἰησοῦς ἀποστέλλει μὲ τὴ γραφίδα τοῦ Ἰωάννη πρὸς τὶς ἑπτὰ ἐκκλησιαστικὲς κοινότητες τῆς Δ. Μ. Ἀσίας. Ἐπειτα μπορεῖ νὰ ἀντλήσει στοιχεῖα ἀπὸ τὶς ἐμφανιζόμενες, σὲ στρατηγικὰ σημεῖα μέσα στὸ ἔργο, ἱερὲς μορφὲς τῶν εἴκοσι τεσσάρων πρεσβυτέρων. Τέλος, ἐπιβάλλεται ὡπωσδήποτε νὰ σκιαγραφῆσει τὸ πρότυπο ἱερατικῆς διακονίας ποῦ ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας Ἰωάννης ἐνσαρκώνει, ὅπως αὐτὸ ἀναδύεται μέσα ἀπὸ τὶς πολλαπλὲς καὶ ἀλλεπάλληλες ὁράσεις, ποῦ συνιστοῦν τὸ ἔργο του.

Β. Πρότυπα ἱερατικῆς διακονίας ποῦ ἀντιπροσωπεύουν οἱ ἑπτὰ ἐκκλησιαστικὲς κοινότητες

Στὰ κεφάλαια 2 καὶ 3 τῆς Ἀποκάλυψης, περιέχονται ἑπτὰ ἐπιστολὲς πρὸς ἑπτὰ ἐκκλησιαστικὲς κοινότητες τῆς Δ. Μ. Ἀσίας. Στὶς ἐπιστολὲς αὐτὲς ἀντικατοπτρίζονται ἑπτὰ μοντέλα-τρόποι ἐκκλησιαστικῆς-ἐνοριακῆς ζωῆς καὶ διακονίας, μὲ περισσότερὲς τῆς μιᾶς πτυχῆς ὁ καθένας. Ἐξ αὐτῶν δυὸ μόνο τρόποι εἶναι ἀπόλυτα ἀποδεκτοὶ ἀπὸ τὸ συγγραφέα τῆς Ἀποκάλυψης καὶ ἐπαινοῦνται² · οἱ ὑπόλοιποι πέντε περιέχουν ἔπαινο ἀνάμεικτο μὲ περισσότερο ἢ λιγότερο ψόγο³ ἢ

in der Johannes Apokalypse. Zugleich ein Beitrag zur Spätgeschichte der neutestamentlichen Gleichnisse», *ZNW* 71 (1983), 90-107. Π. Ι. Μπούμη, *Ὁ Ἐπίλογος Μιᾶς πορείας (Ἐκκλησιολογικὴ ἐρμηνεῖα τῶν ἑπτὰ ἐπιστολῶν τῆς Ἀποκαλύψεως)*, Ἀθήνα 1993.

² Πρόκειται γιὰ τὶς κοινότητες τῆς Σμύρνης (Ἀποκ 2,8-11) καὶ τῆς Φιλαδέλφειας (Ἀποκ. 3,7-13).

³ Ὑόγο, ἀνάμεικτο μὲ περισσότερο ἢ λιγότερο ἔπαινο, δέχονται οἱ

μόνο ψόγο⁴. Ωστόσο, ἔμεις καὶ αὐτοὺς θὰ τοὺς ἀντιστρέφουμε. Μέσα δηλαδή ἀπὸ τὴν ἀρνητικὴ τους εἰκόνα θὰ συγκροτοῦμε θετικὰ πρότυπα.

Θὰ πρέπει ἐξ ἀρχῆς νὰ διευκρινίσουμε ὅτι μιλώντας, στὴν προκειμένη περίπτωση, γιὰ ἱερατικὴ διακονία δὲν τὴν περιορίζουμε σὲ ἓνα ἢ περισσότερα πρόσωπα, ποὺ εἶναι φορεῖς ἀξιωματῶν μέσα στὴν κοινότητα. Μᾶλλον θὰ πρέπει νὰ μιᾶμε γιὰ διακονία καὶ ζωὴ ὁλοκλήρου τῆς κοινότητας, ἡ ὁποία διαμορφώνει καὶ υἰοθετεῖ ἓναν τρόπο θεολογικῆς σκέψης καὶ ἐκκλησιαστικῆς-κοινοτικῆς ζωῆς, γενικὰ ἀποδεκτό. Τὸ προηγούμενο δὲν σημαίνει ὅτι ἀρνούμαστε τὴν ὑπαρξὴ προϊσταμένων στὶς ἐκκλησιαστικὲς κοινότητες, κάθε ἄλλο, ἀλλὰ ὅτι στὶς ἑπτὰ αὐτὲς ἐπιστολὲς προϊστάμενοι καὶ μέλη τῶν κοινότητων ἀντιμετωπίζονται ὡς μιὰ ἄρρηκτη ἐνότητα. Ὅτι λέγεται πρὸς αὐτὲς λέγεται πρὸς τὸ πλήρωμα τῆς κοινότητας καὶ κατ' ἐπέκταση πρὸς φορεῖς ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωματῶν μέσα σ' αὐτὲς. Ἄλλωστε, εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι ὁ συγγραφέας μιλάει ἄλλοτε σὲ β' ἐνικὸ καὶ ἄλλοτε σὲ β' πληθυντικὸ πρόσωπο.

Ἡ βασικὴ θεολογικὴ καὶ ἐκκλησιολογικὴ ἀλήθεια ποὺ ἀποτελεῖ τὴν προϋπόθεση τῶν παραπάνω, ὅτι δηλαδή ἡ ἱερατικὴ διακονία στὶς ἑπτὰ ἐπιστολὲς δὲν ἀναφέρεται μόνο στοὺς φορεῖς ἐκκλησιαστικῶν θεσμῶν ἀλλὰ πρὸς ὅλη τὴν κοινότητα, εἶναι ἡ ἐκπεφρασμένη στοὺς βαπτισματικούς κυρίως ὕμνους ἢ στὶς βαπτισματικὲς ὁμολογίες τῆς Ἀποκάλυψης⁵ θέση, ὅτι

κοινότητες τῆς Ἐφέσου (Ἀποκ. 2,1-7), τῆς Περγάμου (Ἀποκ. 2,12-17), τῶν Θυατείρων (Ἀποκ. 2,18-29) καὶ τῶν Σάρδεων (3,1-6).

⁴ Μόνο ψόγο, χωρὶς κανένα ἔπαινο, δέχεται ἡ κοινότητα τῆς Λαοδίκειας (Ἀποκ. 3,14-21).

⁵ Βλ Ἀποκ. 1,5. 5,9.

ὄλοι οἱ πιστοί, δυνάμει τῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ βαπτίσματος, καθίστανται βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς «τῷ Θεῷ». βασιλεῖς μέσα στὸν κόσμον τοῦ Θεοῦ καὶ ἱερεῖς μέσα στὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὴ ἡ ἀλήθεια⁶, ὅπως γνωρίζουμε, ἀνατρέχει στὴν Π. Διαθήκη καὶ κυρίως στὸ βιβλίο τῆς Ἐξόδου (Ἐξ. 19,6. 23,22. Ἦσ. 61,6) καὶ ἐκτός της Ἀποκάλυψης διατυπώνεται καὶ στὴν Α' Πέτρου (2, 5.9).

Ὅταν ψάχνουμε γιὰ πρότυπα ἱερατικῆς διακονίας νὰ μὴ ξεχνοῦμε, χειροτονημένοι καὶ λαϊκοί, α) τὴν παραπάνω ἀλήθεια, ἢ ὅποια συνεπάγεται γιὰ ὄλους τοὺς πιστοὺς δικαίωμα καὶ καθήκοντα καὶ β) ὅτι ἡ ἱερωσύνη -εἴτε στὴν εἰδικὴ εἴτε στὴ γενικὴ ὅπως λέμε μορφὴ της- ὑπάρχει γιὰ χάρι τοῦ Θεοῦ (βλ. τὴ δοτικὴ «τῷ Θεῷ»⁷, ποὺ εἶναι χαριστικὴ) καὶ χάριτι Θεοῦ.

Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ γενικὰ νὰ ἐξειδικεύσουμε λίγο τὸ λόγο μας γιὰ τὰ ἱερατικὰ πρότυπα διακονίας καὶ ζωῆς ποὺ ἀντικατοπτρίζονται στὶς ἑπτὰ κοινότητες :

1. Τὸ μοντέλο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἐφέσου.

Ἀποκ. 2,1-7.

Τὸ μοντέλο αὐτὸ ἔχει πολλὰ θετικά: Ἡ κοινότητα τῆς Ἐφέσου διακρίνεται γιὰ τὴν πίστη της ἐν μέσῳ ἀμφισβητήσεων. Ἐργά-

⁶ Γιὰ περισσότερα βλ Π. Βασιλειάδη-Paul Meyendorf, «Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Μέγας Ἀρχιερεὺς» στὸ *Τὸ μυστήριον τῆς ἱερωσύνης, Πρακτικὰ Ζ' Πανελληνίου Λειτουργικοῦ Συμποσίου Στελεχῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων, Ν. Προκόπιοι Εὐβοίας 19-20 Σεπτεμβρίου 2005*, Ἀθῆναι 2006, σ. 33-53 καὶ στὴ μελέτη μᾶς *Λειτουργικὲς σκηνές καὶ ὕμνοι στὴν Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη*, Θεσσαλονίκη 2006² σ. 169.170.

⁷ Ἀποκ. 1, 5. 5, 10.

ζεται ιεραποστολικά, διωκόμενη υπομένει, κατέχει και εφαρμόζει ὀρθὰ κριτήρια σὲ σχέση μετὰ τὸ τί εἶναι γνήσιο καὶ τί κάλπικο (κάτι ποῦ «δὲν γίνεται οὔτε εὐκόλα οὔτε πάντα»⁸). Μὲ βάση αὐτὰ τὰ κριτήρια ἀπορρίπτει ψευδαποστόλους (πιθανῶς ἐλευθεριάζοντες Γνωστικούς ποῦ ἀμφισβητοῦσαν τὴν σάρκωση τοῦ Χριστοῦ ἢ ψευδοπροφῆτες ποῦ διεκδικοῦσαν ὀφέλη ἀπὸ τὴν κοινότητα). Ὅλο αὐτὸ τὸ εὖρος θετικῶν ἐπιδόσεων εἶναι ἐπαινετό. Κάτι ὅμως ἔχασε ἡ κοινότητα τῆς Ἐφέσου. Δὲν ἔχει πιά καρδιά ἀγαπῶσα στὸ βαθμὸ ποῦ εἶχε, ὅταν πρωτάρχισε τὴν χριστιανικὴ τῆς ζωῆ. Καλὰ τὰ κάνεις ὅλα, τῆς γράφει, λοιπόν, ὁ Ἰωάννης «ἀλλὰ ἔχω κατὰ σου ὅτι τὴν ἀγάπην σου τὴν πρώτην ἀφῆκες⁹». Γιὰ ποιά ὅμως ἀγάπη πρόκειται ἐδῶ, τὴν ὁποία ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἐφέσου ἐγκατέλειψε;

i) Ἴσως νὰ πρόκειται γιὰ τὴν ἀπώλεια τοῦ πρώτου ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῆς πρώτης ἐκπλήξης ἢ τῆς πρώτης μέθης γιὰ τὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία ἐξανεμίστηκε καθὼς ἡ κοινότητα «προόδευε» στὴ συγκρότηση προγραμμάτων καὶ μεθόδων, ποῦ κάποτε σχετικοποιοῦν τὴν ἀπόλυτη ἀξία τῶν ζωντανῶν σχέσεων ἀνθρώπου καὶ Θεοῦ. Ἴσως σ' αὐτὴν τὴν πρόοδο νὰ μὴ ἦταν τελικὰ ὁ Χριστὸς ἢ ἀκόμη καὶ ὁ ἄλλος ἄνθρωπος, ὄντως τὸ ἀληθινὸ κέντρο. Ἴσως αὐτὴ ἡ πρόοδος νὰ ἦταν ἀπλὰ αὐτοσκοπὸς καὶ αὐτοδικαίωση.

ii) Ἴσως ἡ κοινότητα τῆς Ἐφέσου, στὴν προσπάθειά της νὰ βγεῖ νικητρία στὸ διάλογο μετὰ τοὺς πλανεμένους, νὰ ἔχασε τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν ἄλλο, τὸν διαφορετικὸ. Σ' αὐτὴν τὴν διαδικασίᾳ προφανῶς ἀκόνισε τὰ ξίφη σὲ διαλεκτικὸ ἐπίπεδο καὶ

⁸ Σ. Ἀγουρίδης, *Ἡ Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη. Ἱστορικὴ καὶ Συγχρονιστικὴ Ἑρμηνευτικὴ Προσπάθεια*, Ἀθήνα 1975, σ.67.

⁹ Ἀποκ. 2, 4.

ξέχασε τὸ μείζον, τὴν ἀγάπη. Ἡ προσπάθεια καταδίωξης ὧσων ἀπέκλιναν, τὴν κατέπνηξε. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ τῆς ζωῆ ἐκφυλίστηκε σὲ μιὰ μὴ ἀγαπῶσα καὶ ἔμπρακτῃ ὀρθοδοξίᾳ. Ὅμως, δόγμα καὶ ἀγάπη πρέπει νὰ πηγαίνουν μαζί διότι, ὅπως τονίζουν καὶ οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας, «ὁ τῆς θεοσεβείας τρόπος ἐκ δύο τούτων συνέστηκε, δογμάτων εὐσεβῶν καὶ πράξεων ἀγαθῶν. Καὶ οὔτε τὰ δόγματα χωρὶς ἔργων ἀγαθῶν εὐπρόσδεκτα τῷ Θεῷ, οὔτε τὰ μὴ μετ' εὐσεβῶν δογμάτων ἔργα τελούμενα προσδέχεται ὁ Θεός»¹⁰.

Τὸ πρότυπο, λοιπόν, μιᾶς ἱερατικῆς διακονίας ποὺ ὑποδεικνύει ἢ πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολὴ εἶναι : τὸ νὰ ἀληθεύουμε ἐν ἀγάπῃ. Δὲν ἀρκοῦν ἡ κατοχὴ καὶ ἐφαρμογὴ ὀρθῶν κριτηρίων πίστεως καὶ οἱ λαμπρὲς ἐπιδόσεις στὴ θεωρία. Δὲν ἀρκεῖ οὔτε κἂν τὸ βαστάζειν « διὰ τὸ ὄνομα¹¹ » τοῦ Χριστοῦ, κάτι ποὺ γιὰ τὴν Ἀποκάλυψη ἔχει ιδιαίτερη βαρῦτητα. Δὲν ἐπαρκεῖ μιὰ ὀρθοδοξία μόνο στὰ δόγματα, ἢ ὅποια μπορεῖ καὶ νὰ ὑποβάλλει μιὰ μὴ ἐλέγξιμη συμπεριφορὰ. Ἀπαιτεῖται καὶ διατήρηση τοῦ πρώτου ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῆς πρώτης ἐκπληξῆς ἔναντι τοῦ Χριστοῦ, ἢ ὅποια ἀποδεικνύεται στὴν ἐν ἀγάπῃ ἀποδοχὴ τοῦ ἄλλου ἀνθρώπου, ἀκόμη καὶ τοῦ διαφοροτικοῦ. Αὐτὴ τὴν ἀλήθεια συχνὰ δὲν τὴν ἐνσωματώνουμε εὐκόλα στὴν « πνευματικὴ » μας ζωὴ γιὰτὴν αὐτὴ ἢ ἀποδοχὴ εἶναι ἔμπονη, σταυρὸς καὶ ἄσκησις μὲ κόστος. Ὅμως, ἀποτελεῖ ἔξοδο ἀπὸ τὴν αὐτοαπάτη τῶν θεωρητικῶν μας ἐπιδόσεων.

Συμπυκνώνοντας τὰ προηγούμενα μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι ἡ ἱερατικὴ διακονία καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ, σύμφωνα μὲ

¹⁰ Κύριλλος Ἱεροσολύμων, *Κατηχήσεις (Κατήχησις δ')*, ΒΕΠΕΣ 39, Ἀθῆναι 1969, σ. 66.67.

¹¹ Ἀποκ. 2,9.

ὅσα λέγονται πρὸς τὴν ἐκκλησία τῆς Ἐφέσου, εἶναι ἀποδεκτὴ μόνο ὡς γεγονὸς σαρκωμένης-χειροποιαστῆς ἀγάπης. Ἄλλιῶς ἢ ὀρθοδοξία μας εἶναι ἄκαρπη καὶ αὐτοαπάτη. Τὸ ζητούμενο, λοιπόν, στὴ διακονία μας καὶ στὴν ἐκκλησιαστικὴ μας ζωὴ εἶναι: νὰ ἀληθεύουμε «ἐν ἀγάπῃ».

2. Τὸ πρότυπο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σμύρνης.
Ἄποκ. 2, 8-11.

Ἡ εἰκόνα ποὺ παρέχει ἡ ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ αὐτῆς τῆς κοινότητας εἶναι θετικότερη. Μόνο αὐτὴ καὶ ἡ κοινότητα τῆς Φιλαδελφείας δὲν ἐλέγχονται γιὰ κάτι. Ἄν καὶ ζεῖ μέσα σὲ μία πλούσια πόλη, παραμένει πτωχὴ. Ἄν καὶ περνᾷ θλίψη καὶ διώκεται καὶ στερεῖται ἀγαθῶν καὶ κάποια ἀπὸ τὰ μέλη της ἔχουν ἤδη ἢ καὶ θὰ ἔχουν προσεχῶς τὴν ἐμπειρία τῆς φυλακῆς, προσδιορίζει τὴ ζωὴ της μὲ βάση τὴν ὑπερέχουσα ὅλα δύναμη τῆς πίστεως. Ἐκείνης, ὅμως, τῆς πίστεως ἢ ὁποῖα ἔχει ἐναγγαλισθεῖ τὸ σταυρὸ καὶ δὲν καταφεύγει σὲ μηχανισμοὺς καὶ μεθόδους γιὰ νὰ τὸν ἀποφύγει.

Θὰ πρέπει ἐδῶ, μὲ ἀφορμὴ τὰ παραπάνω, νὰ υπογραμμίσουμε πῶς δὲν ὑπάρχει ἄλλο βιβλίον στὴν Κ. Διαθήκη ποὺ νὰ συνδέει τόσο πολὺ τοὺς πιστοὺς μὲ τὴ θλίψη καὶ τὸ Σταυρὸ, ὅσο ἡ Ἀποκάλυψη. Οἱ πιστοὶ εἶναι ἀκόλουθοι τοῦ ἀρνίου, ποὺ εἶναι ἐσφαγμένο καὶ μάλιστα «ἀπὸ καταβολῆς κόσμου¹²». Καὶ ὅπως τοῦ ἀρνίου ὁ σταυρὸς ἀνήκει στὴ φύση του καὶ δὲν ἀποτελεῖ τυχαῖο ἀποτέλεσμα μιᾶς πτώσης καὶ μιᾶς προδοσίας ἔτσι καὶ τῶν πιστῶν, ποὺ ἀκολουθοῦν τὸ ἀρνίον ὅπου «ἐάν

¹² Ἄποκ. 13,8.

ὕπαγγη¹³», ὁ Σταυρός, ἡ θλίψη καὶ οἱ δοκιμασίες «ἄχρι θανάτου¹⁴» ἀνήκουν στὴ φύση τους.

Ἐν κατακλειδί, καὶ μὲ βάση αὐτὰ ποῦ θὰ δοῦμε παρακάτω, θὰ λέγαμε ὅτι ἐνῶ τὸ ἰδανικὸ πρότυπο διακονίας καὶ ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς -σύμφωνα μὲ τὰ δεδομένα τῆς Ἀποκάλυψης- δὲν εἶναι εὐκόλο, δὲν εἶναι ὅμως καὶ οὐτοπία. Ἡ εἰκόνα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σμύρνης μᾶς κάνει νὰ εἴμαστε αἰσιόδοξοι. Ὑπογραμμίζει, ὅμως, ὅτι προϋπόθεση καλῆς διακονίας καὶ ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς ἀποτελεῖ ἢ ἐκ μέρους μας ἀποδοχὴ τοῦ σταυροῦ, τὸν ὁποῖον, ὡς χριστιανοί, ἐνσωματώσαμε, διὰ τοῦ βαπτίσματος, στὴ φύση μας (στὴ σκέψη μας καὶ στὴν καθημερινή μας ζωή).

3. Τὸ μοντέλο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Περγάμου.

Ἀποκ. 2,12-17.

Ἡ πόλη τῆς Περγάμου ἦταν φιλικότατη πρὸς τὴ Ρώμη καὶ ἀποτελοῦσε κέντρο τῆς αὐτοκρατορικῆς λατρείας. Πέραν αὐτοῦ, γενικότερα ἢ ἀτμόσφαιρά της ἦταν ἔντονα εἰδωλολατρικὴ καὶ ταυτόχρονα μυστικιστικὴ, ἀπὸ κάθε ἄποψη. Σ' αὐτὴν τὴν πόλη ζεῖ μιὰ κοινότητα μὲ πολλὰ ἐσωτερικὰ προβλήματα, παράλληλα μὲ ἐκεῖνα ποῦ τῆς δημιουργοῦνταν ἔξωθεν. Τὰ ἔξωθεν προέρχονταν ἀπὸ τὴ θρησκευτικοποιημένη πολιτικὴ ἐξουσία καὶ τοὺς ποικίλους μηχανισμοὺς ὀργάνωσης καὶ ἐπιβολῆς τῆς λατρείας τοῦ αὐτοκράτορα. Τὰ ἐσωτερικὰ, ὅμως, προβλήματα τῆς κοινότητας, στὴν ὁποία ἔχουμε καὶ τὸν μοναδικὸ ἐπώνυμο

¹³ Ἀποκ. 14,4.

¹⁴ Ἀποκ. 12,11.

μάρτυρα στην Ἀποκάλυψη, τὸν Ἀντίπα ἢ Ἀντιπᾶ¹⁵, δημιουργοῦνταν ἀπὸ μιὰ ἔνοχη ἀνοχή της πρὸς τὴν ψευδοπροφητεία (βλ. τὶς ἀναφορὲς τῆς ἐπιστολῆς στοὺς Βαλαὰμ καὶ Βαλᾶκ¹⁶), τὴν ψευδοπνευματοκρατία καὶ τὸ ἀνακάτωμα μυστικιστικῶν θεωριῶν καὶ πρακτικῶν. Καὶ ἐνῶ ἡ κοινότητα ἀντιστεκόταν σὲ μιὰ βία ποὺ ἀσκοῦνταν πάνω της ἀπὸ τὸ καθεστῶς καὶ ποὺ ἀποσκοποῦσε στὴν ἄρνηση τοῦ Χριστοῦ, δὲν εἶχε τὴ θέληση νὰ ἀντισταθεῖ σὲ συγκρητιστικούς μηχανισμούς. Οἱ μηχανισμοὶ αὐτοὶ γεννοῦσαν ἕνα κακέκτυπο τῆς πνευματικῆς ζωῆς, ὅπου δικαιολογοῦνταν ὅλα : μιὰ ψευτομυστικιστικὴ θρησκευτικότητᾶ¹⁷, μὲ κύριο γνῶρισμα τὴ ψευδοπροφητεία, καταστάσεις στὶς ὁποῖες μιᾶνε πολλὰ θολὰ πνεύματα, ὄχι ὅμως τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν προφητῶν του. Σὲ ἕνα τέτοιο τρόπο «ἐκκλησιαστικῆς» ζωῆς, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας εἶναι ὄντως περιττό! Μέσα σὲ τόσοις ἐνδιάμεσους καὶ τόσο «γεροντισμό», σὰν τοῦ Βαλαὰμ καὶ τῶν Νικολαΐτων¹⁸ ἢ τῆς Ἰεζάβελ¹⁹ τί ἔχει νὰ πεί τὸ Ἅγιο Πνεῦμα;

Αὐτὴ ἡ θολὴ κατάσταση καὶ ἡ ἀνοχή, προφανῶς βόλευε πολλούς. Δὲν ζήμιωνε οἰκονομικὰ κανέναν, δὲν ἀπέκλειε κανέναν ἀπὸ συντεχνιακὲς καὶ ἄλλες οἰκονομικὲς καὶ κοινωνικὲς δραστηριότητες, μὲ τὴ δικαιολογία ὅτι ἡ συμμετοχὴ τους σ' αὐτὲς δὲν ἔθιγε τὴν πίστη στὸν Χριστό.

Ὁ Ἰωάννης στὴν μπερδεμένη αὐτὴ κοινότητα συνιστᾷ μετάνοια, ὄχι ξεκαθάρισμα λογαριασμῶν σὲ ἐπίπεδο πάλης καὶ

¹⁵ Ἀποκ. 2,13.

¹⁶ Ἀποκ. 2,14.

¹⁷ Σ. Αγουριδης, ὁ.π. σ. 10.

¹⁸ Ἀποκ. 2, 15.

¹⁹ Ἀποκ. 2,20εξ.

διαλεκτικής. Ἡ προτεινόμενη αὐτὴ μετάνοια ἔχει σχέση ὄχι μὲ τὸ τί ἢ κοινότητα θὰ κάνει ἔναντι τοῦ συγκρητισμοῦ, ἀλλὰ μὲ τὸ τί θὰ κάνει ἔναντι τῆς ἀπουσίας σθένους ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ της. Συναιστᾶ ἐπίσης ὑπακοὴ στὸ γνήσιο πνεῦμα, ποὺ φαίνεται ὅτι εἶναι ὁ καημὸς τοῦ Ἰωάννη.

Συμπερασματικά, θὰ λέγαμε ὅτι τὰ δεδομένα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Περγάμου μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ καταλάβουμε ὅτι ὁ ψευτομυστικισμὸς, συνδεδεμένος συχνὰ μὲ ἕναν θολὸ «γεροντισμὸ» ἢ μιὰ θολὴ προφητολογία μέσα στὴν Ἐκκλησία, κι ἂν ἀκόμη μπορεῖ νὰ ἐξασφαλίσουν πρὸς στιγμὴν μιὰ κάποια ἐνότητα, δὲν δημιουργοῦν γνήσια πνευματικὴ ζωὴ.

4. Τὸ μοντέλο τῆς Ἐκκλησίας τῶν Θυατείρων.

Ἀποκ. 2,18 -29

Στὴ μικρὴ Ἐκκλησία τῶν Θυατείρων, τὰ ὁποῖα ἀργότερα ἐγιναν τὸ κέντρο τοῦ Μοντανισμοῦ, γράφτηκε ἡ μεγαλύτερη ἐπιστολή. Τὸ μοντέλο διακονίας καὶ ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς τῆς κοινότητας αὐτῆς ἔχει πολλὰ κοινὰ μὲ τῆς προηγούμενης. Ἐπαινεῖται σὲ πολλὰ ἐπίπεδα τῆς ἐκκλησιαστικῆς τῆς ζωῆς. Ἡ κοινότητα, ὡστόσο, ἐλέγχεται γιατί παρὰ τὴν πρόοδό της ἀνέχεται, ὅπως καὶ ἡ προηγούμενη, μιὰ θολὴ μυστικιστικὴ ψευδοθρησκευτικὴ ποὺ κινεῖται ἀνεμπόδιση στοὺς κόλπους της καὶ θεωρεῖ ὅτι προάγει τοὺς μνημένους στὴ γνώση τῶν βαθέων τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ στὴν πραγματικότητα ὁδηγεῖ στὴ γνώση τῶν βαθέων «τοῦ σατανᾶ»²⁰. Ἡ κίνησις αὐτὴ δὲν ἔμενε μόνο σὲ ἐπίπεδο ἰδεολογίας. Ἐφερε καὶ χαλαρότητα ἡθῶν, καθὼς

²⁰ Ἀποκ. 2,24.

έκινείτο μέσα στους κόλπους τῆς κοινότητας καὶ γιὰ κάποιους δὲν ἦταν ἐξώφθαλμα ἐπικίνδυνη. Συνηγοροῦσε σὲ συμβιβασμούς πού σχετικοποιοῦσαν τὴν ἀπόλυτη ἀξία τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, πού τὸ καθιστοῦσε ἀνώδυνο. Ἄρنيόταν μὲ πείσμα (βλ. «οὐ θέλει²¹») κάθε κλήση σὲ μετάνοια. Δὲν ἀποκλείεται στὸ συγκρητιστικὸ ψευδοπροφητισμὸ τῆς περιοχῆς, μαζὶ μὲ τὰ γνωστικὰ στοιχεῖα του πού ἀποτελοῦσαν καὶ τὸ ἐπίκεντρό του, νὰ συνυπῆρχε μαγεία καὶ κάποια μορφή σατανιστικῆς λατρείας²².

Ἀνακεφαλαιώνοντας, θὰ λέγαμε, ὅτι ὁ Ἰωάννης ἔναντι ὅλων τῶν ἐκτροπῶν πού συνιστοῦσε αὐτὴ ἡ κίνηση ἐπιμένει ὅτι ἡ κοινότητα δὲν ἔχει ἀνάγκη καινούριων, πνευματικότερων ἐμπειριῶν καὶ βαθύτερης γνώσης πέραν αὐτῶν πού τὸ πνεῦμα λαλεῖ στὴν Ἐκκλησία καὶ ἔχουν γίνει πιὰ παράδοσή της. Δὲν ἀπαιτεῖται ἄλλο βᾶρος, καμιὰ ἄλλη «ἐντολή», κανένα ἄλλο ὑπέρτακτο ἔργο. Καμιὰ ἄλλη διδασκαλία. Ἐνα μόνον χρειάζονται τὰ μέλη της: νὰ ζοῦν μέσα σὲ ὅσα διδάχθηκαν ἀπὸ τὸ πνεῦμα πού λαλεῖ στὴν Ἐκκλησία²³ καὶ μὲ ἐμπιστοσύνη σ' αὐτὰ νὰ προσμένουν τὸν Χριστό. Καὶ ὡς τότε, σ' αὐτὸ τὸ μεταξὺ πού παρεμβάλλεται, νὰ ἐπιδεικνύουν ὑπομονή.

²¹ Ἀποκ. 2,21.

²² Γιὰ τὴ σχέση τῶν Γνωστικῶν μὲ σατανιστικὲς πρακτικὲς καὶ μαγείες εἶναι ἐνδιαφέρουσες οἱ πληροφορίες τοῦ Ἁγίου Ἐπιφανίου ὅτι «καὶ παρέδρους δαίμονας ἑαυτοῖς ἐπισπῶνται εἰς τὸ διὰ πολλῆς μαγανείας ἐν ἐξουσίᾳ μεγάλῃ πάντων, φασί, κυριεύειν, ὧν τὲ ἂν ἐθέλοι ἕκαστος» (PG 41,365). Παραπλήσια καταθέτει ὁ Ἰππόλυτος λέγοντας ὅτι «μαγείας ἐπιτελοῦσιν καὶ ἐπαιδιὰς φίλτρα τε καὶ ἀγώγιμα καὶ τοὺς λεγομένους ὄνειροπόμους δαίμονας ἐπιπέμπουσι πρὸς τὸ ταρασσεῖν οὓς βούλονται» στὸ ἔργο του *Ἐλεγχος κατὰ πασῶν αἱρέσεων*, (ΒΕΠΕΣ τ. 5. σ. 20).

²³ Ἀποκ. 2,29.

Κοντολογίς, νὰ ἐπαναλάβουμε ὅτι ἡ εἰκόνα τῆς Ἐκκλησίας τῶν Θυατείρων μᾶς δείχνει πὼς ἡ καλλιέργεια ἢ ἐπιδίωξη ἐλιτίστικης θρησκευτικότητας μέσα στὶς ἐκκλησιαστικὲς μας κοινότητες, ποὺ διεκδικεῖ προωθημένη τάχα γνώση τοῦ Θεοῦ καὶ πνευματικότερες ἐμπειρίες, εἶναι ἐπικίνδυνη ἀκροβασία. Ἐκτὸς ποὺ τροφοδοτεῖ συνήθως τὴν ἐγωπάθεια, μπορεῖ τελικὰ νὰ ἐξασφαλίσει μόνο γνώση τῶν βαθέων τοῦ σατανᾶ κι ὄχι τοῦ ζωοδότη Θεοῦ. Τὸ νὰ τρεφόμαστε μὲ ὅσα διδάχτηκαν καὶ διδάσκονται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖο λαλεῖ, διὰ τῶν Γραφῶν καὶ τῆς βιωμένης Παράδοσης, ἀνοιχτὰ καὶ καθαρὰ μέσα στὸ σύνολο τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, ὅπωςδῆποτε δὲν μᾶς πέφτει λίγο.

5. Τὸ μοντέλο τῆς Ἐκκλησίας τῶν Σάρδεων.

Ἀποκ. 3,1-6

Τὸ μοντέλο τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς τῆς κοινότητας τῶν Σάρδεων θέτει τὸ πρόβλημα τοῦ «εἶναι» καὶ τοῦ «φαίνεσθαι», ἢ τοῦ «ὄντως εἶναι» καὶ τοῦ «δῆθεν εἶναι». Ἡ ἐπιστολὴ παραπονεῖται ὅτι τὸ ὄνομα τῆς κοινότητας, ἢ καλὴ φήμη της δὲν συμπορεύεται μὲ τὴν πραγματικότητα. Ἡ καλὴ εἰκόνα της εἶναι κάλπικη. Ἡ ζωὴ της στὸ παρὸν δὲν συμφωνεῖ μὲ τὸν ἀρχικὸ της ζῆλο. Ἡ κοινότητα δὲν ζωογονεῖται στὸ σύνολό της ἀπὸ τὴν πίστη καὶ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, στοιχεῖα ποὺ οἰκοδομοῦν ὄχι τὸ «φαίνεσθαι» ἀλλὰ τὴν ἀληθινὴ ἐν Χριστῷ ὕπαρξη. Μόνο λίγοι εἶναι προσανατολισμένοι πρὸς τὴν ἐσχατολογικὴ χαρὰ («λευκὰ ἱμάτια²⁴») μὲ τίς συνέπειες ποὺ αὐτὸ συνεπάγεται καὶ οἱ ὁποῖες συμπυκνώνονται στὴν καθαρότητα βίου καὶ πίστεως.

²⁴ Ἀποκ. 3,4.

Θὰ ὑποστηρίζουμε, λοιπόν, ὅτι ἡ κοινότητα τῶν Σάρδεων μὲ τὴ γενικὴ τῆς εἰκόνα μᾶς βοηθᾶει νὰ καταλάβουμε ὅτι ἡ ἱερατικὴ διακονία καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ ποὺ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸ «φαίνεσθαι» καὶ ὄχι τὸ «ὄντως εἶναι» ἰσοδυναμεῖ μὲ σχιζοφρένεια καὶ πνευματικὸ θάνατο.

6. Τὸ πρότυπο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Φιλαδέλφειας. Ἀποκ. 3,7-13

Στὴν πόλη τῆς Φιλαδέλφειας, σὲ μιὰ ὑφαιστειογενῆ ἀνασφαλῆ καὶ ἀσταθῆ περιοχὴ ποὺ τὴν ἐπλητταν συχνὰ ἰσχυροὶ σεισμοὶ καὶ οἱ ἄνθρωποι ἔμεναν ἄστεγοι, μὲ μεγάλη, ὅπως φαίνεται, πολεμικὴ ἐκ μέρους τῶν Ἰουδαίων, κατοικοῦσε μιὰ ἐκκλησιαστικὴ κοινότητα ὅπως καὶ αὐτὴ τῆς Σμύρνης, ἀψεγάδιαστη. (Ἀργότερα ἔστειλε στὴν Ἐκκλησία αὐτὴ ἐπιστολὴ καὶ ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος, καθὼς πορευόταν πρὸς τὴ Ρώμη γιὰ τὸ μαρτύριο, στὴν ὁποία ἐπίσης δὲν περιέχεται κανένας ψόγος ἐναντίον τῆς).

Μιὰ μικρὴ καὶ ὀλιγάριθμη κοινότητα, μὲ ἔλλειψη οἰκονομικῶν μέσων, παρουσιάζει ἕνα λαμπρὸ πρότυπο διακονίας καὶ ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς: Ἔχει, παρόλο τὸ ὀλιγάριθμο τῶν μελῶν τῆς καὶ τὴν ἀπουσία σιγουριᾶς ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα, μιὰ ἀφοβία στὰ ἀνοίγματα, ἕνα πλούσιο ἱεραποστολικὸ ἔργο-ἀνταπόκριση στὴν κλήση τοῦ Χριστοῦ- καὶ μάλιστα πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, τὴν ὥρα ποὺ αὐτοὶ τὴν πολεμοῦν (γι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἰωάννης τοὺς ἀποκαλεῖ «*συναγωγὴ τοῦ σατανᾶ*²⁵»). Καὶ ἡ καρποφορία τῆς ἱεραποστολῆς τῆς θὰ εἶναι οὐσιαστικὴ ἀφοῦ θὰ ὀδηγήσει

²⁵ Ἀποκ. 3,9. Μὲ τοὺς ἴδιους ὅρους χαρακτηρίζει ὁ Ἰωάννης τοὺς Ἰουδαίους τῆς Σμύρνης (Ἀποκ. 2,9).

τοὺς Ἰουδαίους στὴν ἐπίγνωση τῆς μέχρι σταυροῦ καὶ θανάτου ἀγάπης καὶ θυσίας τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας ἄρα καὶ ὑπὲρ αὐτῶν, ἀφοῦ θὰ εἶναι πιά μέλη της. Ἡ κοινότητα διακρίνεται γιὰ σιγουριὰ γιὰ τὴ δικὴ της σωτηρία, γιὰ σταθερὴ στάση ἔναντι τοῦ Χριστοῦ πάντα, μὰ κυρίως σὲ περιόδους θλίψης καὶ δοκιμασιῶν. Εἶναι ἐσχατολογικὰ προσανατολισμένη καὶ βρίσκεται σὲ συνεχῆ σχέση κοινωνίας μὲ τὸν Χριστό, μέσα στὴν ὁποία νοιώθει ἐν ταπεινώσει ἀσφαλῆς.

Ἡ πεμπτοσύια τῶν ὄσων πολὺ θετικῶν ἀναφέρει ἢ ἐπιστολὴ γιὰ τὴν κοινότητα τῆς Φιλαδέλφειας θὰ μπορούσε νὰ διατυπωθεῖ ὡς ἐξῆς: Ἡ «ἐν ταπεινώσει» σιγουριὰ στὴ διακονία μας καὶ στὴν ἐκκλησιαστικὴ μας ζωὴ ἐξασφαλίζεται ὅταν στηρίζεται στὴν ἀδυναμία τοῦ σταυροῦ καὶ ὄχι στὸ κοσμικὸ «ἔχειν» μας. Καὶ περαιτέρω: ἢ ἐν Χριστῷ βεβαιότητα γιὰ τὴ δικὴ μας σωτηρία ὁδηγεῖ στὴ συνεχῆ καὶ ἀνυπόκριτη ἱεραποστολὴ (=μαρτυρία-ὁμολογία τῆς θυσιαστικῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ πρὸς ὅλο τὸν κόσμο). Κριτήριον τοῦ ἀληθινοῦ μαθητῆ εἶναι νὰ ὁδηγήσει καὶ ἄλλους στὸν διδάσκαλο Χριστό.

7. Τὸ μοντέλο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Λαοδικείας.

Ἀποκ. 3,14-22

Ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Λαοδικείας, (κέντρο χρημάτων καὶ παραγωγῆς φαρμάκων, μὲ ὀνομαστὴ ἱατρικὴ σχολὴ καὶ δὴ ὀφθαλμολογίας, μὲ ἐργαστήρια περίφημων λινῶν κ.λ.π.) γνωρίζουμε ἓνα ἀκόμη ἀρνητικὸ μοντέλο ἱερατικῆς διακονίας καὶ ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς: μιὰ κοινότητα ψυχρὴ καὶ γλιαρῆ. Πρόκειται γιὰ κοινότητα ποὺ δὲν ἦταν

πνευματικά πυρακτωμένη ως ὀφειλε²⁶ ἀλλὰ στερημένη ἀπὸ θυσιαστικῆς ἀγάπης καὶ διάθεσης μαρτυρίου. Μιὰ κοινότητα ὑπαρξιακὰ διχασμένη. Ἡ στάση της δὲν ἦταν ἓνα σαφὲς «ναί» οὔτε ἓνα σαφὲς «ὄχι» ἐναντι τοῦ Χριστοῦ. Σὲ θεωρητικό-θεολογικὸ ἐπίπεδο ἡ κοινότητα δὲν κατηγορεῖται μὲν γιὰ γνωστικὲς ἐπιρροές, οὔτε γιὰ ἀνοχὴ μίας ψευδοπνευματοκρατίας, ζεῖ ὅμως μέσα στὴν αὐτοϊκανοποίηση, αὐτοεκδούλευση, καὶ αὐτοειδωλοποίηση, ὅπου καὶ ἀναπαύεται. Μέσα στὸ οἰκονομικὸ «ἔχειν» της μπερδεύει καὶ ἐξισώνει τὰ παρόντα μὲ τὰ αἰώνια. Εἶναι ἀσφαλισμένη κοσμικὰ καὶ πιστεύει ὅτι κατ' ἐπέκταση εἶναι διευθετημένη καὶ πνευματικά, γι' αὐτὸ καὶ διακατέχεται ἀπὸ αἴσθημα ἐπάρκειας. Χωρὶς ἐσχατολογικὸ φρόνημα καὶ ἐσχατολογικὸ προσανατολισμὸ, ἐγκλωβισμένη στὸ παρόν, οὐσίαστικὰ εἶναι, ὅπως θὰ πεῖ τὸ κείμενο, ταλαίπωρη, ἔλεινῃ, πτωχὴ, τυφλὴ καὶ γυμνή.

Θὰ λέγαμε, συμπυκνώνοντας τὰ προηγούμενα, ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Λαοδικείας μὲ τὴ συμπεριφορὰ της μᾶς βοηθαίει νὰ συνειδητοποιήσουμε ὅτι ἡ ἱερατικὴ διακονία καὶ γενικότερα ἡ ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ, πού στὸ βάθος τους χαρακτηρίζονται ἀπὸ αὐτοϊκανοποίηση, αὐτοεκδούλευση καὶ αὐτοειδωλοποίηση, δὲν ἐξασφαλίζουν τὸ «ἐν Χριστῷ» «εἶναι» μας. Μᾶς διευθετοῦν μόνον κοσμικὰ καὶ ἐνθαδικὰ. Ὅμως, ἓνα τέτοιο παρόν, χωρὶς ἐσχατολογικὸ προσανατολισμὸ, εἶναι ἀπελπιστικὰ φτωχὸ καὶ χωρὶς συνέχεια.

²⁶ Βλ. Ρωμ. 12,11. Πρ. Ἀποστ. 18,25.

Γενική εκτίμηση τῶν μοντέλων διακονίας καὶ ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς στὶς ἑπτὰ κοινότητες

Θεωρώντας συνολικὰ καὶ ὄχι πιὰ ἐπὶ μέρους τὶς ἑπτὰ ἐπιστολές πρὸς τοὺς ἑπτὰ ἀγγέλους καὶ τὶς ἑπτὰ ἐκκλησιαστικὲς κοινότητες τῆς Δ. Μ. Ἀσίας θὰ μπορούσαμε, σὲ σχέση μετὰ τὸ θέμα ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ, νὰ διατυπώσουμε δύο ἀκόμη βασικὲς παρατηρήσεις:

1) Τὰ δεδομένα τῆς Ἀποκάλυψης καὶ μάλιστα τῶν κεφαλαίων 2 καὶ 3 ὡς πρὸς τὴν ἱερατικὴ προσωπικότητα, τὴν ἱερατικὴ διακονία καὶ τὴ ζωὴ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κοινοτήτων ἐκφράζουν μὲ προφητικὴ ἐνάργεια τὴν ἱστορικὴ πραγματικότητα τῆς Ἐκκλησίας, εἴτε τῆς ἐποχῆς ποὺ γράφεται ἢ Ἀποκάλυψη εἴτε διαχρονικά. Ὅπως δείχνει ἡ κατάσταση τῶν κοινοτήτων τῆς Δ. Μ. Ἀσίας συχνὰ τὰ τρία αὐτὰ δὲν λειτουργοῦν σὲ ἀπόλυτα ἰδεώδη μορφή, ἀλλὰ καὶ σπάνια εἶναι ἀπολύτως ἀχρειωμένα. Στὴν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας συνυπάρχει συνήθως μαζί μετὰ τὴν ἐπιτυχία καὶ ἡ ἀμαρτία ὡς ἀστοχία, ὅπως στὶς περισσότερες ἀπὸ τὶς ἑπτὰ κοινότητες τῆς Δ. Μ. Ἀσίας, ὅπου ὁ ἔπαινος συνυπάρχει μετὰ τὸ ψόγο. Τὰ ἰδανικὰ πρότυπα διακονίας καὶ ἡ ἰδεώδη ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ εἶναι αὐτὸ ποὺ ὀραματιζόμαστε, ἀλλὰ ποὺ πετυχαίνουμε δύσκολα καὶ ὄχι πάντα. Τὸ ἰδεώδες τῆς ἱερατικῆς διακονίας καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς δὲν εἶναι μὲν οὐτοπία, καθολικὰ ὅμως συμπίπτει μόνο μετὰ τὰ ἔσχατα. Αὐτὸ τὸ ἰδεώδες ἔρχεται ἐντὸς τῆς ἱστορίας καὶ ὑπάρχει μέσα σ' αὐτὴν στὸ βαθμὸ ποὺ ἡ ἱστορία μας καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ μας ζωὴ ἔχει σφραγιστεῖ ἀπὸ τὴν ἐσχατολογικὴ πραγματικότητα καὶ ἔχει μπολιαστεῖ σ' αὐτή. Τὰ ἔσχατα νοοῦνται ἐδῶ ὄχι ὡς χρόνος ἀλλὰ ὡς στάση ζωῆς καὶ συμπεριφορᾶς πολιτῶν ὄχι τοῦ παρόντος αἰῶνος ἀλλὰ πολιτῶν τῆς βασιλείας

του Χριστού. Βασικό μήνυμα τῆς Ἀποκάλυψης εἶναι ἡ ἀνάγκη μετάνοιας καὶ ἀγῶνα γιὰ διόρθωση καὶ βελτίωση αὐτοῦ ποὺ ὑπάρχει ἐδῶ καὶ τώρα. Αὐτὰ τὰ δυὸ στοιχεῖα, ἡ μετάνοια καὶ ὁ ἀγῶνας, εἶναι λοιπὸν τὸ ζητούμενο· ἀποδεικνύονται μάλιστα ἰσχυρότερα τῆς ὁποιασ πτώσης μας ἢ τῆς ἀμαρτίας μας.

2) Τὸ μεγάλο καὶ ἐπικίνδυνο πρόβλημα τῶν κοινοτήτων τῆς Ἀποκάλυψης καὶ ἡ ἀγωνία τοῦ προφήτη Ἰωάννη φαίνεται ὅτι σχετίζονται μὲ τὸ σφετερισμὸ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀληθινοῦ ἐκ μέρους τοῦ κάλπικου καὶ κακέκτυπου, ποὺ συνέβαινε τότε καὶ συμβαίνει συχνὰ στὴν ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου καὶ φυσικὰ τῆς Ἐκκλησίας. Ἐννοῶ :

i) Σφετερισμὸ τῶν δικαιωμάτων τοῦ Χριστοῦ ἐκ μέρους τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Στὴ θρησκευτικοποιημένη τῆς μορφῆ ἢ Ρωμαϊκῆ πολιτικῆ ἐξουσία ἐνεργοῦσε, κατὰ τὰ χρόνια συγγραφῆς τῆς Ἀποκάλυψης -καὶ δὲν παύει νὰ συμπεριφέρεται ἔτσι συχνὰ ὡς σήμερα- ὡς σωσίας τοῦ Θεοῦ καὶ μάλιστα τοῦ Χριστοῦ, σφετεριζόμενη τὰ ἀποκλειστικά του δικαιώματα πάνω στὸν ἄνθρωπο. Αὐτὸ θὰ πεῖ ὅτι ἀπαιτοῦσε καὶ ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο ὅ, τι ἀπαιτεῖ ἀπὸ αὐτόν, δικαιολογημένα ὅμως, ὁ Χριστός, αὐτὸς ποὺ σταυρώθηκε γιὰ τὸν κόσμο. Πιὸ συγκεκριμένα, ἡ πολιτικῆ ἐξουσία ἀπαιτοῦσε λατρεία, ὑπακοὴ ἄνευ ὄρων, ἔλεγχος ἐν παντί, πλήρη ἐξάρτηση τῶν ὑπηκόων τῆς. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἀπαιτοῦσε ὡς Χριστός, ξένος ὅμως καὶ ἀμέτοχος σταυροῦ καὶ θυσίας. Πρόκειται συνεπῶς γιὰ ἓνα ἀντεστραμμένο Χριστό, ξένο σταυροῦ, δηλαδὴ ἀντίχριστο ποὺ μάχεται τὴν ἀλήθεια καὶ σφετερίζεται τὰ δικαιώματα τοῦ ἐσφαγμένου ἀρνίου/Χριστοῦ μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἀρνεῖται στὴ συνέχεια καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου. Ἄν ὁ ἀναγνώστης τῆς Ἀποκάλυψης προσέξει θὰ διαπιστώσει ὅτι ὁ Ἰωάννης στὸ ἔργο του πολεμáει μὲ ἔξυπνο ἀλλὰ δυναμικὸ τρόπο καὶ τὴν προπαγανδι-

ζόμενη από τὸ κρατικὸ ἱερατεῖο αὐτοκρατορικὴ λατρεία καὶ τὴ ψευδοπροφητεία, ὡς κακέκτυπα τῆς γνήσιας λατρείας τοῦ ἐσφαγμένου ἀρνίου /Χριστοῦ. Γιὰ νὰ διαπιστώσει κανεὶς τὰ παραπάνω ἀρκεῖ νὰ ἀντιπαραβάλλει τὸ κεφ. 5, ὅπου προβάλλεται τὸ ἀρνίον /Χριστὸς καὶ ἡ λατρεία του, μὲ τὸ κεφ. 13, στὸ ὁποῖο, μὲ τρόπο ἄκρως εἰκονικὸ, ὁ συγγραφέας ἐμφανίζει τὴ λατρεία τοῦ δράκοντα καὶ τῶν δύο θηρίων, τὴ λατρεία δηλαδή τῆς ἀντιθεῆς τριάδας, ὡς χλεύη, ἀντίποδα καὶ κακέκτυπό τῆς λατρείας τοῦ Χριστοῦ.

ii) Πιὸ ἐπικίνδυνος καὶ δυσδιάκριτος βεβαίως εἶναι ὁ σφετερισμὸς τῆς ἀπόλυτης ἐξουσίας καὶ κυριαρχίας τοῦ Χριστοῦ μέσα στὶς ἐκκλησιαστικὲς κοινότητες. Στὸν ἐκκλησιαστικὸ χῶρο ὁ σφετερισμὸς τῶν δικαιωμάτων τοῦ Χριστοῦ στὰ χρόνια τῆς Ἀποκάλυψης φαίνεται ὅτι ἐκδηλωνόταν μὲ δύο μορφές: πρῶτον ὡς σφετερισμὸς τοῦ γνήσιου προφητικοῦ πνεύματος ἐκ μέρους κάποιων ψευδοπνευματοκρατῶν καὶ ψευδοπροφητῶν καὶ δεύτερον ὡς σφετερισμὸς τῆς μοναδικότητας τοῦ Χριστοῦ ἐκ μέρους κάποιων ποὺ ὑπερεκτιμοῦσαν πρόσωπα ἢ ἄλλα μεγέθη περισσότερο ἀπὸ ὅσο τὸν ἴδιο τὸν Χριστό.

Ὡς πρὸς τὴν πρώτη μορφή, τὸ σφετερισμὸ δηλαδή τοῦ γνήσιου προφητικοῦ πνεύματος ἐκ μέρους ψευδοπροφητῶν νὰ διευκρινίσουμε ὅτι, ὡς φαίνεται, δίπλα στὴ γνήσια προφητεία δρᾷ στὰ χρόνια συγγραφῆς τῆς Ἀποκάλυψης ἡ κάλπικη, ἡ ψευδεπίγραφη, ἡ θολὴ ψευδοπροφητεία, ποὺ θαμπώνει καὶ πλανᾷ. Ἔτσι ἐξηγεῖται ἡ πολεμικὴ ποὺ ὁ γνήσιος προφήτης Ἰωάννης ἀσκεῖ ἐναντίον δύο ἀρχέτυπων τῆς ψευδοπροφητείας, τοῦ Βαλαὰμ καὶ τῆς Ἰεζάβελ καὶ ἡ συχνὴ (ἑπτὰ φορές) καὶ μὲ ἐπίταση πρόσκλησή του πρὸς τὶς κοινότητες νὰ ἀκούνη καὶ νὰ προσέχουν τὸ Πνεῦμα ποὺ λαλεῖ στὶς ἐκκλησίες καὶ ὄχι τὴν κάθε λογῆς θολὴ ψευδοπροφητεία. Μόνο μία ἱερωσύνη

μὲ χαρισματικὴ-προφητικὴ διάσταση καὶ μιὰ κοινωτικὴ ζωὴ ποὺ ἀφουγκράζεται τὸν προφητικὸ-πνευματικὸ λόγο ταιριάζει στὴν ἀλήθεια καὶ στὴ φύση τῆς Ἐκκλησίας.

Ὡς πρὸς τὴ δεύτερη μορφή, τὸ σφετερισμὸ δηλαδὴ τῆς μοναδικότητος τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ, νὰ διευκρινίσουμε τὸ ἐξῆς: Ὁ Ἰωάννης τὴ μορφή αὐτοῦ τοῦ σφετερισμοῦ τὴ βλέπει νὰ συμβαίνει ἀκόμη καὶ σὲ σχέση μὲ τὰ πιὸ πνευματικὰ κτιστὰ μεγέθη, τοὺς ἀγγέλους. Γιὰ νὰ τὸ κατανοήσουμε αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ λάβουμε ὑπόψη μας ὅτι πέντε ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους τῶν κοινοτήτων, παραλήπτες τῶν ἑπτὰ ἐπιστολῶν, ψέγονται καὶ μάλιστα μὲ δριμύτητα. Ἀναρωτιέται κανεὶς: πῶς νοεῖται αὐτὸς ὁ ψόγος πρὸς τοὺς ἀγγέλους; Εἶναι δυνατὸν νὰ σφάλουν οἱ ἄγγελοι; Ἡ ἀπάντηση -ἔτσι ἀπλᾶ- εἶναι: Δὲν σφάλουν οἱ ἄγγελοι. Ἄλλωστε, ὁ Ἰωάννης δὲν θὰ μπορούσε νὰ στείλει ἐπιστολὲς σὲ ἀγγέλους. Αὐτοὶ ποὺ προφανῶς σφάλουν εἶναι κάποιοι πιστοὶ μέσα στὶς κοινότητες, οἱ ὁποῖοι ὑπερεκτιμοῦσαν τοὺς ἀγγέλους καὶ τοὺς θεωροῦσαν ὑπέρτερους ἀκόμη καὶ τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὴ ἡ ὑπερεκτίμηση τῶν ἀγγέλων στὴν περιοχὴ τῆς Δ. Μ. Ἀσίας γινόταν ἀπὸ παλιὰ καὶ σὲ μεγάλη ἔκταση. Ἄς θυμηθοῦμε τὴν κριτικὴ ποὺ ἀσκεῖ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στὴν ὑπερεκτίμηση αὐτὴ στὴν πρὸς Κολοσσαεῖς ἐπιστολὴ του²⁷. Τὴν ἴδια ὑπερεκτίμηση συναντᾶμε καὶ στὸ φιλοσοφικοθεολογικὸ σύστημα τῶν Γνωστικῶν²⁸, οἱ ὁποῖοι

²⁷ Κολ. 2,18. Γιὰ περισσότερα βλ. Ἰ. Καραβιδόπουλος, *Οἱ ἐπιστολὲς πρὸς Ἐφεσίους, Φιλιππισίους, Κολοσσαεῖς, Φιλήμονα, Θεσσαλονίκη* 1992² σ. 485-487.

²⁸ Βλ. τὴ μελέτη μας «ὁ ἀντιγνωστικὸς χαρακτήρας τῆς Ἀποκάλυψης» στὴ συλλογὴ ἄρθρων μας μὲ τίτλο: *Ἡ Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη. Ἑρμηνευτικὰ καὶ θεολογικὰ Μελετήματα Α΄*, Θεσσαλονίκη 2005, σ.123-158.

θεωρούσαν τούς ἀγγέλους «κοσμοποιοῦς», κατέχοντες στήν πνευματική ἱεραρχία ἀνώτερη θέση ἀπὸ αὐτὴν τοῦ Χριστοῦ. Ὅτι στήν περιοχὴ ἄκμαζε ἡ ἀγγελολατρεία καὶ πολὺ ἀργότερα, τὸ πληροφοροῦμεθα καὶ ἀπὸ μεταγενέστερες πηγές, ὅπως λ.χ. ἀποφάσεις συνόδων²⁹. Ἡ ὑπερεκτίμηση, λοιπόν, τῶν ἀγγέλων ἐκ μέρους τῶν πιστῶν σχετικοποιοῦσε τὸ ἀπόλυτο πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Ἀποδίδοντας, συνεπῶς, ὁ Παῦλος σφάλματα στοὺς ἀγγέλους οὐσιαστικὰ κατηγορεῖ τὴν τάση κάποιων μελῶν νὰ τοὺς ὑπερεκτιμοῦν εἰς βᾶρος τῆς μοναδικότητος τοῦ Χριστοῦ. Καταλαβαίνει κανεὶς ὅτι ψέγοντας ὁ Ἰωάννης στήν Ἀποκάλυψη τοὺς ἀγγέλους μᾶς λέει σὲ ὅλους τοὺς τόνους: στήν Ἐκκλησία δὲν χωροῦν αὐθεντίες καὶ ἐξουσίες πέραν τοῦ Χριστοῦ. Πολὺ περισσότερο δὲν χωροῦν σφωσίες ἢ σφετεριστές. Ὁ Χριστὸς εἶναι τὸ ἀπόλυτο πρόσωπο. Καὶ οἱ «πνευματικότερες» μορφές, τὰ ἀγγελικὰ ὄντα, ὅταν λειτουργοῦν, ἐξαιτίας λαθῶν τῶν μελῶν τῆς ἐκκλησίας, σὲ βᾶρος τοῦ μοναδικοῦ Κυρίου της, τοῦ Χριστοῦ, ἐλέγχονται. Δὲν εἶναι τυχαῖο τὸ γεγονός ὅτι δύο φορές³⁰ ἀποτρέπεται (βλ. «ὄρα μὴ» = μὴ πρὸς Θεοῦ) μὲ ἀπόλυτο τρόπο καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἰωάννης ἀπὸ προσκύνηση ἀγγέλου. Τέλος, δὲν εἶναι τυχαῖο ὅτι στήν παράσταση τοῦ 1,16 καὶ 20 ὁ Χριστὸς κρατεῖ στὰ χέρια του, ἄρα ὑπὸ τὴν ἐξουσία του, ὅ,τι μπορεῖ νὰ τὸν ὑποκαταστήσει στὶς συνειδήσεις τῶν πιστῶν: ἀστέρια καὶ ἀγγέλους. Στὴν ἐν λόγῳ παρά-

²⁹ Στὸν λε' κανόνα της ἡ Σύνοδος τῆς Λαοδικείας (360 μ.Χ.) καταδικάζει τὴ λατρεία τῶν ἀγγέλων. Στὰ ὑπομνήματα στήν Ἀποκάλυψη μπορεῖ νὰ βρεῖ κανεὶς ἀρχαιολογικὰ στοιχεῖα (π.χ. παλιές ἐπιγραφές ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ τῆς Μ. Ἀσίας) ποὺ ἀποτελοῦν ἐνδείξεις γιὰ λατρεία θείων ἀγγέλων κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους. Βλ λ.χ. τὸ ὑπόμνημά του J. Roloff, *Die Offenbarung des Johannes*, Zürich 1984, σ 46.

³⁰ Ἀποκ. 19,10,22,8,9.

σταση ἐξισώνονται καὶ τίθενται ὑπὸ τὴν ἐξουσία του ἄγγελοι καὶ ἀστέρες, δύο μεγέθη ποὺ στὸν ἐλληνικὸ³¹ ἀλλὰ καὶ ἰουδαϊκὸ κόσμῳ³² συχνὰ κατανοήθηκαν ὡς προσωποποιήσεις τῶν δυνάμεων ποὺ κυριαρχοῦν στὸν κόσμῳ ἢ γενικὰ ὡς θεϊκὰ ὄντα ποὺ διεκδικοῦν λατρεία. Τὸ μήνυμα τῆς παράστασης εἶναι ἰσχυρό: Ὁ Χριστὸς κρατᾷ ὅλη τὴν κτίση καὶ πολὺ περισσότερο τὴν Ἐκκλησία στὰ χέρια του. Κανείς δὲν μπορεῖ νὰ τοῦ τὴν ἀφαιρέσει («καὶ οὐχ ἀρπάσει τις αὐτὰ ἐκ τῆς χειρὸς μου³³»), ἀλλὰ καὶ κανείς δὲν τὴν ἐξουσιάζει πέραν αὐτοῦ.

Πιὸ πάνω, ὅπως ἔγινε φανερό, ταυτίσαμε τοὺς ἀγγέλους τῶν ἑπτὰ κοινοτήτων μὲ τοὺς πραγματικοὺς ἀγγέλους καὶ εἴπαμε ὅτι κατηγορώντας τοὺς συμβατικά, ὁ Ἰωάννης θέλει νὰ διαφυλάξει τὸν ἀπόλυτο καὶ μοναδικὸ ρόλο τοῦ Χριστοῦ μέσα στὴν Ἐκκλησία. Τὸ ἴδιο θὰ λέγαμε κι ἂν ὑπὸ τοὺς ἀγγέλους δοῦμε -κάτι γιὰ τὸ ὁποῖο βεβαίως διαφωνοῦμε- εἴτε τοὺς ἐπισκόπους εἴτε κάποιο ἐκκλησιαστικὸ ἀξίωμα. Καὶ διαφωνοῦμε γιὰτὶ σὲ μιὰ τέτοια ἐρμηνεία, ἐκτὸς του ὅτι δὲν δικαιώνεται γλωσσικὰ³⁴, παραμένουν ἀναπάντητα πολλὰ ἐρωτήματα : λ.χ. ἂν λάβει κανείς ὑπόψη του ὅτι πέντε ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ ἀγγέλους ψέγονται καὶ μάλιστα δριμύτατα, ἀναρωτιέται κανείς: πότε πρόλαβε τὸ 70% τῶν ἐπισκόπων καὶ ἀλλοιώθηκε σὲ τόσο βαθμὸ μέσα σὲ δύο-τρὲς δεκαετίες! Κάποια βέβαια λύση τῆς ἀπορίας αὐτῆς θὰ μποροῦσε νὰ ἀποτελέσει ἡ σκέψη ὅτι μέσα σὲ ἓνα κλίμα ἔντονης καὶ πολυμέτωπης πολεμικῆς

³¹ Κολ. 2,18.

³² Αἰθ. Ἐνώχ 21,3.4.5.14,18.

³³ Ἰω. 10,28.

³⁴ Στις πηγές ὁ ὅρος «ἄγγελος» δὲν χρησιμοποιεῖται ὡς τίτλος ἐκκλησιαστικοῦ ἀξιώματος.

κατὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κοινοτήτων³⁵ εἶναι ἴσως δυνατὴ ἢ ἀλλοίωση τοῦ φρονήματος ἢ ἢ χαλάρωση ἢ ἢ ἔκπτωση ἀπὸ τὴν ὀρθὴ πίστη καὶ πράξη. Κάποια ἄλλη σκέψη ποὺ ἱκανοποιεῖ ἴσως τὴν ἀπορία μας εἶναι ὅτι τὰ ἀπαισιόδοξα αὐτὰ στατιστικὰ ἀντανεκλοῦν ὄχι τὸ παρὸν τῆς Ἐκκλησίας, ὅταν γραφόταν δηλαδὴ ἡ Ἀποκάλυψη, ἀλλὰ ὅλη τὴν μελλοντικὴ πορεία της ἐντὸς τῆς ἱστορίας. Ὅμως, κάποια ἄλλα ἐρωτήματα βρίσκουν ἀκόμα πιὸ δύσκολα ἱκανοποιητικὴ ἀπάντηση ἂν θελήσουμε νὰ ταυτίσουμε τοὺς ἀγγέλους μὲ ἐπισκόπους, ὅπως λ.χ. : γιατί νὰ ψέγεται ὁ ἐπίσκοπος γιὰ παραπτώματα γιὰ τὰ ὁποῖα βαρύνονται μέλη τῶν κοινοτήτων ἢ νὰ ἐπαινεῖται γιὰ ἐπιτεύγματα μελῶν τῆς Ἐκκλησίας; Δύσκολα ἀπαντᾶται καὶ τὸ ἐρώτημα : πῶς ὁ Χριστὸς θὰ συνιστοῦσε μετάνοια, ἐγρήγορση καὶ ἄλλες πνευματικὲς ἐπιδόσεις μόνο σὲ ἓνα πρόσωπο καὶ ὄχι στὸ σύνολο τῆς Ἐκκλησίας ἢ πῶς ἐξηγεῖται ἢ ἐναλλαγὴ τῶν προσώπων, καθὼς ὁ Ἰωάννης ἄλλοτε ἀπευθύνεται πρὸς τὸν ἄγγελο σὲ δεῦτερο ἐνικὸ πρόσωπο καὶ ἄλλοτε σὲ δεῦτερο πληθυντικὸ; Σὲ κάθε περίπτωση κι ἂν ὑπὸ τοὺς ἀγγέλους νοοῦνται ἐπίσκοποι ἢ ἄλλοι φορεῖς ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωμάτων πάλι ὁ Ἰωάννης, μὲ τὸν ψόγο ποὺ τοὺς ἀπευθύνει, μιὰ ἀλήθεια ὑπογραμμίζει : ὅπως καὶ οἱ πνευματικότερες μορφές, οἱ ἄγγελοι,

³⁵ Ἡ πολεμικὴ αὐτὴ προερχόταν α) ἀπὸ τὴν Ρωμαϊκὴ πολιτικὴ ἐξουσία μὲ τοὺς ποικίλους κατασταλτικὸς μηχανισμούς της καὶ κυρίως μὲ τὴν προπαγανδιζόμενη αὐτοκρατορικὴ λατρεία-ὑποκατάστατο καὶ χλεύη τῆς λατρείας τοῦ ἀρνίου/Χριστοῦ, β) ἀπὸ τὴς Ἰουδαϊκῆς κοινότητες μὲ τὴ συκοφαντικὴ πολιτικὴ κατὰ τῶν Χριστιανῶν γι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἰωάννης τοὺς ἀποκαλεῖ «*συναγωγὴ τοῦ σατανᾶ*», γ) ἀπὸ τὸν ἀκμάζοντα στὴν Δ. Μ. Ἀσία Γνωστικισμὸ μὲ τὴν πολυκέφαλη ἰδεολογία του, δ) ἀπὸ τὴν ἔρπουσα ψευδοπροφητικὴ κίνηση στὸ ἐσωτερικὸ τῶν ἰδίων τῶν κοινοτήτων καὶ ε) ἀπὸ ἄλλα πολλὰ μέτωπα, ὅπως λ.χ. τὴ μαγεία.

ἔτσι καὶ οἱ ἐκκλησιαστικότεροι θεσμοὶ μπορεῖ νὰ χρησιμοποιοῦνται σφετεριστικὰ σὲ βᾶρος τοῦ μοναδικοῦ Κυρίου τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Χριστοῦ. Καὶ τὰ δυὸ αὐτὰ μεγέθη, ὅταν φανερὰ ἢ καμουφλαρισμένα παρεμβαίνουν μεταξύ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν πιστῶν τόσο καὶ ἔτσι ὥστε νὰ σκιάζεται ἢ νὰ κρύβεται τὸ ἀπόλυτο πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, στὴν πράγματικότητά τελοῦμε σὲ θανατηφόρα πλάνη. Ὁ Ἰωάννης μὲ προφητικὸ πέλεκυ τέμνει τέτοιες ἀξιώσεις καὶ μὲ προφητικὸ νηστέρι καθαρίζει τὶς σάπιες αὐτὲς συμπεριφορὲς καὶ στάσεις. Κανεὶς καὶ μὲ τίποτα δὲν πρέπει νὰ σχετικοποιεῖ στὴ θεωρία (κάτι ποὺ σπάνια μπορεῖ νὰ γίνει) ἢ στὴν πράξη (κάτι ποὺ γίνεται συχνὰ ἀλλὰ ἀνομολόγητα) τὸ ἀπόλυτο πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ.

Ἀπὸ ὅσα περὶ σφετερισμοῦ εἶπαμε προκύπτουν δύο βασικὰ μηνύματα γιὰ τὴν ἱερατικὴ διακονία, ὅπως τὴν ὁραματίζεται ἡ Ἀποκάλυψη: α) ὅτι τὴ σωτηρία ἐγγυᾶται ἡ πίστη στὸ Χριστό, ὅχι ὅποιαδήποτε θεοποιημένα κτιστὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου καὶ β) ὅτι μέσα στὶς κοινότητες πρέπει νὰ ἀκούγεται μόνον ὁ προφητικὸς λόγος, ὁ ὁποῖος καθοδηγεῖται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα καὶ ὁδηγεῖ ὅλους καὶ ὅλα στὸ ἀπόλυτο καὶ μοναδικὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος κυριαρχεῖ ἐφ' ὅλων.

Νὰ παρακολουθήσουμε τώρα, κάπως ἀπὸ κοντὰ, τὶς μορφὲς τῶν εἴκοσι τεσσάρων πρεσβυτέρων, ποὺ καθὼς εἶπαμε προσφέρονται προκειμένον νὰ οἰκοδομήσει κανεὶς ἱερατικὰ πρότυπα καὶ κατ' ἐπέκταση πρότυπα ἐκκλησιαστικῶν κοινοτήτων.

Γ. Οί είκοσι τέσσερις πρεσβύτεροι και τὸ ἔργο τους ὡς πρότυπα ἱερατικῆς διακονίας

1. Οί μορφές τους, μορφές ἱερατικῆς

Ἡ μελέτη τῶν μορφῶν και τοῦ ρόλου τῶν εἴκοσι τεσσάρων πρεσβυτέρων μέσα στην Ἀποκάλυψη μπορεῖ νὰ συμπληρώσει κι ἄλλες ψηφίδες στο πλούσιο ψηφιδωτὸ της ἱερατικῆς διακονίας και ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς ποὺ ὡς τώρα παρακολουθήσαμε, περιδιαβάζοντας τις ἐπιστολές τῶν κεφαλαίων 2 και 3 τῆς Ἀποκάλυψης. Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι οἱ πρεσβύτεροι ἔχουν στο ἐνεργητικὸ τους κάτι τὸ ἀποκλειστικὰ ἱερατικὸ, ποὺ τοὺς σφραγίζει. Ὁ ρόλος τους μέσα στην Ἀποκάλυψη εἶναι δηλωτικὸς τῆς σημαντικότερης πτυχῆς τῆς ἱερατικῆς προσωπικότη-
τας και τῆς ἱερατικῆς διακονίας. Μαζὶ μὲ τὰ τέσσερα ζῶα, ποὺ εἶναι προφανῶς οἱ φέροντες τὸ θεϊκὸ θρόνο ἄγγελοι³⁶, οἱ εἴκοσι τέσσερις πρεσβύτεροι κατέχουν σπουδαία θέση και παίζουν συχνὰ κορυφαίους ρόλους μέσα στην Ἀποκάλυψη και μάλιστα στις ἀλλεπάλληλες λειτουργικῆς της σκηνές:

Πῶς ὁμως συνδέουμε τοὺς εἴκοσι τέσσερις πρεσβυτέρους μὲ τὴν ἱερατικὴ διακονία; Νομίζουμε ὅτι τις μορφές αὐτές, ἔργο τῶν ὁποίων στην Ἀποκάλυψη εἶναι ἡ δοξολόγηση και ἡ προσκύνηση τοῦ Θεοῦ, ὁ συγγραφέας παραλληλίζει μὲ τις εἴκοσι τέσσερις πατριές, στις ὁποῖες ὁ Δαυὶδ διαίρεσε ὅλους τους ἱερεῖς και Λευίτες τοῦ Ναοῦ προκειμένου νὰ ἐξασφαλίσει μιὰ ἀπρό-

³⁶ Γιὰ τις ἀπόψεις ὡς πρὸς τὴν ταυτότητα τῶν τεσσάρων ζώων βλ. τὴ μελέτη μας *Λειτουργικῆς σκηνῆς και ὕμνοι στην Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη*, Θεσσαλονίκη 2006, σ. 125-128.

σκοπτη διακονία και κυρίως μιὰ ἀσίγητη λατρεία και δοξολογία τοῦ Θεοῦ στοῦ ναοῦ³⁷. Ἡ τάξη αὐτή, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Ἰώσηπος³⁸, τηρήθηκε μέχρι τὴν καταστροφή τῆς Ἱερουσαλήμ και τοῦ ναοῦ ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους. Μὲ αὐτὲς μᾶλλον τὶς εἴκοσι τέσσερις πατριὲς θὰ πρέπει νὰ παραλληλίσει κανεὶς τοὺς εἴκοσι τέσσερις πρεσβυτέρους κι ὄχι μὲ ἄλλες μυθολογικὲς, ἀστρικές, βαβυλωνιακῆς ἔμπνευσης μορφὲς ἢ ζῶδια, ὅπως θέλουν ὅσοι ἐρμηνευτὲς βρίσκουν στὴν περίπτωσή μας θρησκευολογικὲς ἐπιδράσεις. Μὰ και νὰ τοὺς ἀντιστοιχίσει κανεὶς, ὅπως ἐπιχειροῦν κάποιοι ἄλλοι ἐρμηνευτὲς, μὲ οὐράνιο δικαστικὸ ἢ συμβουλευτικὸ σῶμα, κατὰ τὸ πρότυπο τέτοιων συμβουλευτικῶν σωμάτων σὲ αὐτοκρατορικὲς αὐλές, εἶναι ἄτοπο. Πουθενὰ στὴν Ἀποκάλυψη οἱ εἴκοσι τέσσερις πρεσβύτεροι δὲν ἀσκοῦν οἱ ἴδιοι διοικητικὸ-ἐξουσιαστικὸ ἔργο οὔτε δικάζουν τοὺς ἀνθρώπους οὔτε συμβουλεύουν τὸν Θεὸ³⁹. Δὲν εἶναι ὅμως ἀπλὰ διακοσμητικὰ στοιχεῖα μέσα σὲ ἓνα ἔργο μὲ τόσο πόνο, θλίψη και πυκνότητα νοημάτων.

2. Οἱ εἴκοσι τέσσερις πρεσβύτεροι: κάτοπτρα τοῦ Θεοῦ

Οἱ εἴκοσι τέσσερις πρεσβύτεροι στὴν κοσμικὴ-συμπαντικὴ λειτουργία (κεφάλαια 4 και 5), στὴν ὁποία μετέχουν ἐνεργά, εἶναι, ὅπως και ὁ Θεός, ἔνθρονοι σὲ εἴκοσι τέσσερις θρόνους

³⁷ Βλ. Α' Παραλ. 24,5 ἐξ και 25,9-31.

³⁸ Ἰωσήπου Ἰουδαϊκὴ Ἀρχαιολογία VII,147.

³⁹ Γιὰ τὶς σπουδαιότερες ἀπόψεις ποὺ διατυπώθηκαν ὡς πρὸς τὴν ταυτότητα τῶν εἴκοσι τεσσάρων πρεσβυτέρων στὴν Ἀποκάλυψη βλ. τὴν ἐργασία μας *Λειτουργικὲς σκηνές...*, σ. 128-135.

«κυκλόθεν τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ», περιβεβλημένοι «ἐν ἱματίοις λευκοῖς» καὶ φέροντες «ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν στεφάνους χρυσοῦς⁴⁰». Θὰ ἔλεγε κανεὶς μοιάζουν μὲ ἀληθινὰ κάτοπτρα τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ στὶς ὑπάρξεις τους ἀντικατοπτρίζεται ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ. Ἐνσωματωμένοι στὴ μιὰ Ἐκκλησία κεκοιμημένων καὶ ζώντων, συγκροτοῦν τὸ δεύτερο χορὸ πὺρ περιβάλλει «κύκλω» τὸν καθηήμενον, μὲ πρῶτο τὸ χορὸ τῶν τεσσάρων ζώων. Ὅσο, ὅμως, κι ἂν εἶναι ἐγγὺς τοῦ Θεοῦ καὶ τελοῦν σὲ μιὰ ζῶσα καὶ διαρκῆ κοινωνία μαζί του καὶ μετέχουν στὴ δόξα του καὶ εἶναι λελαμπρισμένοι, καὶ ὅπως εἶπαμε κάτοπτρά του, μένουν κτίσματα καὶ ἐντολοδόχοι του. Δὲν ὑπάρχουν γιὰ τὸ ἐγὼ τους καὶ τὸν ἑαυτὸ τους. Διακονοῦν σὲ ἕνα ἔργο, πὺρ ὁ Θεὸς εἶναι τὸ «*Α καὶ τὸ Ω*»⁴¹ κι ὄχι αὐτοί. Παίζουν βασικὸ ρόλο ἀλλὰ σὲ μιὰ λειτουργία, ὅπου πάλι ὁ Θεὸς εἶναι «*ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος*»⁴² καὶ ὄχι αὐτοί.

3. Τὸ ἔργο τῶν εἴκοσι τεσσάρων πρεσβυτέρων

α) Ἡ δοξολόγησι καὶ ἡ προσκύνησι τοῦ Θεοῦ

Παρακολουθώντας τὶς μορφές τῶν εἴκοσι τεσσάρων πρεσβυτέρων μέσα στὴν Ἀποκάλυψη, τὸ πρῶτο γιὰ τὸ ὁποῖο βεβαιωνόμαστε εἶναι ὅτι τὸ κύριο ἔργο τοὺς εἶναι ἡ δοξολόγησι καὶ ἡ προσκύνησι τοῦ Θεοῦ. (Ἄς δεῖ κανεὶς τὰ Ἀποκ. 4,10.11. 5,11.14.7,11.11,16.14,3.19,4 γιὰ νὰ τὸ διαπιστώσει). Τὸ προηγούμενο, κάπως ἀναλυτικότε-

⁴⁰ Ἀποκ. 4,4.

⁴¹ Ἀποκ. 1,8.

⁴² Ἀποκ. 1,17.

ρα, σημαίνει ότι ἔργο τῶν πρεσβυτέρων εἶναι πρῶτον ἡ ἔκφραση καὶ ἡ ὁμολογία δόξας (=γνώμης-πίστης) γιὰ τὸ εἶναι τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ δράση του μέσα στὴν ἱστορία καὶ δεύτερον ἡ ἐκδήλωση ὁρατῆς τιμῆς στὸν Θεὸ καὶ ἀναγνώριση τῆς κυριότητάς του. Τὸ πρῶτο δὲν εἶναι ἀπλὰ μιὰ προφορὰ κάποιων φθόγγων ἢ λέξεων ἢ ἀπαγγελία ἐνὸς «πιστεύω», ἀλλὰ κατάθεση ἀκλόνητης βεβαιότητος ἐξ ἐμπειρίας, λόγω ἐγγύτητος καὶ μετοχῆς στὴ δόξα τοῦ Θεοῦ. Τὸ δεύτερο πάλι δὲν εἶναι ἀπλὰ κάποια σωματικὴ κάμψη ἢ κίνηση (μετάνοια, γονάτισμα ἢ σταυροκόπημα) μπροστὰ στὸν Θεὸ ἢ στὴν εἰκόνα του, ἀλλὰ στάση ζωῆς καὶ μόνιμη ἀναγνώριση τῆς πατρότητάς του καὶ τῶν δωρεῶν του. Μόλις καὶ πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι ἡ ἀπόδοση δόξας καὶ τιμῆς στὸν Θεὸ δὲν σημαίνει ὅτι αὐτὰ τοῦ λείπουν, ἀλλὰ ἀποτελοῦν ἔκφραση χρέους καὶ ἀπόδειξη πνευματικῆς υἰείας τῶν εἴκοσι τεσσάρων πρεσβυτέρων καὶ κατ' ἐπέκταση ἡμῶν. Εἶναι εὐγνώμων ἐπιστροφή στὸν δωροδότη Θεό, αὐτῶν ποὺ πλουσιοπάροχα ἐκεῖνος δίνει στὸν ἀνθρωπο καὶ ἐν προκειμένῳ στὸν ἱερατικὸ διάκονο.

Ἡ προηγούμενη ἀλήθεια περίτρανα ἀποδεικνύεται σὲ πολλὰ σημεῖα τῆς Ἀποκάλυψης. Ἐπιλέγουμε, ὅμως, μιὰ σκηνὴ ποὺ περιγράφεται στὸ Ἄποκ 4,10, πάλι στὸ πλαίσιο τῆς συμπαντικῆς-κοσμικῆς, ὅπως τὴν ἀποκαλέσαμε, λειτουργίας. Ὁ Ἰωάννης σημειώνει : «καὶ ὅταν δώσουσι (κάθε φορὰ) τὰ ζῶα (οἱ φέροντες τὸ θρόνο τοῦ Θεοῦ ἄγγελοι) δόξαν καὶ τιμὴν καὶ εὐχαριστίαν τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου, τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, πεσοῦνται οἱ εἴκοσι τέσσαρες πρεσβύτεροι ἐνώπιον τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ προσκυνήσουσι τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, καὶ βαλοῦσι τοὺς στεφάνους αὐτῶν ἐνώπιόν του θρόνου». Ταυτόχρονα μὲ τὴν πράξη αὐτὴ ἀναπέμπουν στὸν Θεὸ ἓνα θαυμάσιο ὕμνο ποὺ ὡς ἀποδέκτη ἔχει τὸν Θεὸ καὶ ὡς περιεχόμενο τὸ δημιουργικὸ του ἔργο. Νομίζω ὅτι ὁ πιὸ καλὸς σχο-

λιασμός τῆς ἐνέργειας αὐτῆς τῶν πρεσβυτέρων, νὰ ἀποθέτουν μπροστὰ στὸν Θεὸ τοὺς στεφάνους των, δὲν θὰ ἦταν ἄλλος καλύτερος ἀπὸ τὸν εὐχαριστιακὸ μας λόγο «τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν, σοὶ προσφέρομεν κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα». Αὐτὴ ἡ πράξις δὲν εἶναι παρὰ εὐγνώμων ἐπιστροφή τῶν δωρεῶν σὲ ἐκείνον ποὺ μᾶς τὶς ἔδωσε. Ἐπιστροφή δηλαδὴ στὴν πηγὴ τους.

Οἱ πιὸ πάνω διαπιστώσεις σημαίνουν ὅτι ὅ,τι ἀποτελεῖ τὴν πεμπτουσία τῆς ἱερατικῆς διακονίας μας καὶ ταυτόχρονα ὅ,τι τὴν δικαιώνει δὲν εἶναι παρὰ ἡ εὐγνώμων ἐπιστροφή, λόγῳ καὶ ἔργῳ, στὸν Θεὸ ὅσων λαμβάνουμε ἐξ αὐτοῦ : δηλαδὴ ἐπιστροφή τῆς δόξας, τῆς τιμῆς καὶ τῶν ποικίλων δωρεῶν ποὺ ἐκεῖνος μᾶς παρέχει. Καὶ ἡ ὑψιστὴ δωρεά του συνίσταται στὸ γεγονός ὅτι εἶναι πρὸς τὴν κτίσις ὅλη, μὲ κορυφαῖο τὸν ἱερέα τῆς ἀνθρωπο, ἀενάως «μεδεκτὸν δώρημα». Θεὸς ὄχι ἀπρόσιτος, ξέμακρος, ἐκτὸς τῆς ἱστορίας, ἀλλὰ μεθεκτὸς καὶ προσιτός. Θεὸς «δι' ἡμᾶς» καὶ «μεθ' ἡμῶν».

Ἡ δοξολόγησις τοῦ Θεοῦ, λοιπόν, σημαίνει ὀρθὴ ἐρμηνεία τῆς σχέσης Θεοῦ-κόσμου καὶ ἀντίστροφα. Γιὰ νὰ τὸ κατανοήσουμε αὐτό, ἀδιάσπαστο καθὼς εἶναι μὲ τὴν ἀπονομὴ τιμῆς στὸν Θεό, νὰ μείνουμε στὴν ἴδια συνάφεια, τὴν προηγούμενη. Ἄς ἀκούσουμε τὸν ὕμνο ποὺ οἱ εἴκοσι τέσσερις πρεσβύτεροι ἄδουν, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν προσκύνησι καὶ τὴν ἀπόθεσι τῶν στεφάνων τους, ἐνώπιόν τοῦ Θεοῦ :

«ἄξιος εἶ,
ὁ κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν,
λαβεῖν τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν δύναμιν,
ὅτι σὺ ἔκτισας τὰ πάντα,
καὶ διὰ τὸ θέλημά σου ἦσαν καὶ ἐκτίσθησαν⁴³» .

⁴³ Ἀποκ. 4,11.

Ὅπως διαπιστώνει κανείς οἱ εἴκοσι τέσσερις πρεσβύτεροι, ἔχοντας ἱερατικὴ συνείδηση καὶ ἀποστολή, δὲν ἐπιστρέφουν, ὅπως εἶπαμε πρὶ πάντων μόνον «τὰ ἑαυτῶν» στὸ δωρεοδότη Θεό, ἀλλὰ ἐπιπλέον ἐρμηνεύουν καὶ κατανοοῦν τὸν κόσμον ὡς καρπὸ τῆς δημιουργικῆς τοῦ θέλησης καὶ ἐνέργειας καὶ ὄχι ὡς ἀποτέλεσμα κάποιας ἀπρόσωπης καὶ ἀδήριτης ἀνάγκης. Συνεπῶς, ὁμολογοῦν ὅτι ὁ κόσμος βρῖσκει νόημα ζωῆς ὅταν ἀναφέρεται στὸν Θεό.

Σὲ ἕναν ἐπόμενο ὕμνον, ὁ ὁποῖος ᾄδεται πάλι ἀπὸ τοὺς εἴκοσι τέσσερις πρεσβυτέρους, ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὰ τέσσερα ζῶα, πρὸς τὸ ἐσφαγμένον ἀρνίον/Χριστό, εὐθύς μετὰ τὴν ἐκ μέρους τοῦ παραλαβῆ τοῦ ἑπτασφράγιστου βιβλίου ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἀκοῦμε τὴν ἐξῆς καινὴ ᾠδή, ἡ ὁποία μάλιστα συνοδεύεται ἀπὸ κιθάρες ποὺ κρατοῦν καὶ παίζουν οἱ πρεσβύτεροι:

*« Ἄξιός εἶ,
λαβεῖν τὸ βιβλίον καὶ ἀνοῖξαι τὰς σφραγίδας αὐτοῦ
ὅτι ἐσφάγης
καὶ ἠγόρασας τῷ Θεῷ ἐν τῷ αἵματί σου
ἐκ πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης καὶ λαοῦ καὶ ἔθνους
καὶ ἐποίησας αὐτοὺς τῷ Θεῷ ἡμῶν
βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς
καὶ βασιλεύσουσιν ἐπὶ τῆς γῆς⁴⁴ ».*

Ἄπὸ τὸ περιεχόμενο τοῦ ὕμνου αὐτοῦ προκύπτει ὅτι ἔργο τῶν πρεσβυτέρων εἶναι ὄχι μόνον ἡ ἐρμηνεία καὶ ἡ κατανόηση τῆς πρώτης δημιουργίας ὡς ἔργου τοῦ Θεοῦ ἀλλὰ καὶ ἡ ἐρμηνεία-ἐξαγγελία τοῦ ἀναδημιουργικοῦ ἔργου, ποὺ ἐπιτέλεσε ὁ Χριστός.

Ἄπὸ τὰ παραπάνω φαίνεται ὅτι ἔργο τοῦ ἱερέα, κατὰ μί-

⁴⁴ Ἀποκ. 5,9,10.

μηση τοῦ ἔργου τῶν εἴκοσι τεσάρων πρεσβυτέρων, εἶναι ἡ δοξολογία καὶ ἡ προσκύνηση τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸ θὰ πεί : ὀρθή καθ' ἑαυτὸν πίστις καὶ γνώση τοῦ ἐν Χριστῷ ἔργου τοῦ Θεοῦ μέσα στὸν κόσμον, ἐξαγγελία καὶ ὁμολογία αὐτῆς τῆς γνώσης καὶ εὐγνώμων ἀναφορὰ καὶ ἀναγωγὴ αὐτοῦ τοῦ κόσμου στὴν πηγὴ του, τὸν Θεό. Ὅλα αὐτὰ σὲ ἕναν ἀπόλυτο βαθμὸ καὶ μάλιστα σὲ μιὰ δοξολογικὴ καὶ εὐχαριστιακὴ μορφὴ λατρείας.

β) Τὸ κοσμικὸ ἐνδιαφέρον

Τὴν ἄλλη πλευρὰ τῆς πρώτης καὶ κύριας πτυχῆς τοῦ ἔργου τῶν εἴκοσι τεσάρων πρεσβυτέρων ἀποτελεῖ τὸ οὐσιαστικὸ καὶ συνεχὲς ἐνδιαφέρον τους γιὰ τὸν κόσμον. Μὲ ἄλλα λόγια, ἡ δοξολόγησις καὶ ἡ προσκύνησις τοῦ Θεοῦ ἐμπεριέχει καὶ τὸ γνήσιο ἐνδιαφέρον γιὰ τὸν κόσμον. Αὐτὸ θὰ πεί ὅτι οἱ εἴκοσι τέσσερις πρεσβύτεροι δὲν ζοῦν γιὰ τὸν ἑαυτό τους οὔτε σὲ μιὰ μονοδιάστατη σχέσις μὲ τὸν Θεό. Ἀπὸ τὸν οὐρανὸ τελοῦν σὲ σχέσις ἀμοιβαιότητος μὲ τὸν κόσμον καὶ μετέχουν στὴν ἱστορία καὶ τὴν πορεία του. Ἡ οὐράνια λατρεία, στὴν ὁποία μετέχουν μαζὶ μὲ τοὺς ἀγγέλους καὶ ὅλους τοὺς δοξασμένους ἀνθρώπους, δὲν εἶναι μιὰ αἰθέρια καὶ ἐξαὐλωμένη μονοδιάστατη ἰδιωτικὴ (γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς τους) λειτουργία ποὺ τελεῖται κάποιες ὥρες τῆς ἐβδομάδας στὸ περιθώριον τῆς ζωῆς, ἀλλὰ ἀσίγητη λειτουργία μὲ τὸν ὑπόλοιπον κόσμον, γιὰ τὸν κόσμον, γιὰ τὴν ἱστορία του. Ἔτσι ἀποδίδουν δόξα στὸν Θεὸ ἀγκαλιάζοντας τὰ ἔργα του, ἐπιδεικνύοντας ἔγνοια γιὰ τὰ κτίσματά του, τὰ ὁποῖα δὲν πρέπει νὰ στερηθοῦν τὶς ζωογόνες ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ καὶ παραμορφωθοῦν. Εἶναι ἐνδεικτικὸ πόσο ἐπιμένει ἡ Ἀποκάλυψις στὴν ἀλήθεια ὅτι ἡ κτίσις μακρὰν τοῦ Θεοῦ ἀκολουθεῖ ἀλλοιωτικὴ πορεία καὶ παραμορφώνεται. Χάνει τὴν

ομορφιά της αλλά και τή λειτουργικότητά της. Οί άλλεπάλληλες πληγές που πλήττουν τήν κτίση, αὐτήν τήν παραμόρφωση ἐπιθυμοῦν νὰ δείξουν ὡς συνέπεια τῆς ἀμαρτίας καὶ νὰ τήν προλάβουν ἢ νὰ τήν διορθώσουν μὲ τὴ μετάνοια.

Ὅμως, τὸ ἐπίκεντρο τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν πρεσβυτέρων τῆς Ἀποκάλυψης κατέχει ἡ θλιβόμενη, διωκόμενη καὶ παλαιούσα ἐντὸς τοῦ κόσμου Ἐκκλησία, ἡ ὁποία πρέπει νὰ νικήσει διὰ σταυροῦ τὸν κόσμο. Ἔτσι, στὸ Ἄποκ 5,8 τοὺς βλέπουμε νὰ φέρουν τὶς προσευχὲς τῶν ἁγίων πρὸ τοῦ Θεοῦ. Ἐνας ἐξ αὐτῶν παρηγορεῖ, ὅπως εἶδαμε, τὸν ὄρωντα Ἰωάννη, ὅταν αὐτὸς εἶναι λυπημένος γιὰ τὴν μὴ εὔρεση ἀξίου νὰ παραλάβει καὶ νὰ ἀνοίξει τὸ ἑπτασφράγιστο βιβλίον λέγοντάς του «μὴ κλαῖε» καὶ ἀνακοινώνοντάς του ὅτι αὐτὸς ποὺ εἶναι τελικὰ ἀξίος νὰ τὸ κάνει εἶναι «ὁ λέων ἐκ φυλῆς Ἰούδα»⁴⁵, τὸ ἐσφαγμένον ἀρνίον. Ἐνας, πάλι, ἐξ αὐτῶν ἐρμηνεύει στὸν ἀγωνιοῦντα καὶ μὴ γνωρίζοντα Ἰωάννη μιὰ ὄραση ποὺ ἀναφέρεται στὸ αἶμα καὶ στὸ μαρτύριο τῆς διωκόμενης ἐκκλησίας⁴⁶. Τὸν ξεναγεῖ, ὡς γνώστης, στὰ ἀπόρρητα. Τοῦτο τὸ τελευταῖο, ἡ χειραγωγία καὶ ἡ μύηση τῶν ἀδελφῶν στὴ σταυρική φύση τῆς Ἐκκλησίας καὶ στὰ ἄρρητα, κι ἂν δὲν εἶναι πρῶτιστο ἔργο διακονίας! Προϋποθέτει, ὅμως, γνώση ἐξ ἐμπειρίας.

Τελειώνοντας τὴν τηλεγραφικὴ αὐτὴ ἀναφορὰ στοὺς πρεσβυτέρους καὶ στὸ ἔργο τους θὰ ἔλεγα συμπερασματικὰ ὅτι ἡ περίπτωσή τους ἐκφράζει, κατὰ τὴν ἐκτίμησή μου, τὴν ἱερατικὴ διακονία στὴν ἰδανικὴ τῆς μορφῆ.

Πρὶν κλείσουμε τὴν ἀναφορὰ μας στοὺς εἴκοσι τέσσερις πρεσβυτέρους, μὲ ἀφορμὴ τὴν ἀποψη ποὺ συχνὰ ἐκφρά-

⁴⁵ Ἄποκ. 5,5.

⁴⁶ Ἄποκ. 7,13-16.

ζουν ἐρμηνευτὲς⁴⁷ ὅτι οἱ ἐν λόγῳ πρεσβύτεροι, μαζί μὲ ὅλα τὰ οὐράνια ὄντα, συγκροτοῦν εἶδος συμβουλευτικοῦ ὀργάνου τοῦ Θεοῦ κατὰ τὰ πρότυπα τῶν ἀνατολικῶν βασιλείων καὶ αὐτοκρατορικῶν αὐλῶν, νὰ σημειώσουμε τὰ ἐξῆς: Οἱ εἴκοσι τέσσαρις πρεσβύτεροι ποτὲ μέσα στὴν Ἀποκάλυψη δὲν συμβουλεύουν τὸν Θεό, οὔτε κρίνουν τὸν ἄνθρωπο. Συνεπῶς, ἀποτελεῖ χεῖριστο κακέκτυπο ἱερατικῆς διακονίας τὸ νὰ νοιώθει ἢ νὰ συμπεριφέρεται ὁ ἱερέας, στηριγμένος στὴν ὡς ἄνω λαθεμένη ἀντίληψη γιὰ τὸ ρόλο τῶν πρεσβυτέρων στὴν Ἀποκάλυψη, ὡς κριτῆς τῶν ἀνθρώπων ἢ ὡς συμβουλάτορας τοῦ Θεοῦ ποὺ θὰ τοῦ ὑποδεικνύει κάθε φορὰ τὸ δέον ἔναντι τοῦ κόσμου. Ἀντίθετα, οἱ ἱερεῖς μορφῆς τῶν εἴκοσι τεσσάρων πρεσβυτέρων ἀποτρέπουν, κατὰ τρόπο ἀπόλυτο, ἀπὸ κάτι παρόμοιο καὶ ὑποδεικνύουν ὡς ἀποκλειστικὸ ἱερατικὸ ἔργο τὴ δοξολόγησι καὶ προσκύνησι τοῦ Θεοῦ, στὴν ὁποία κατὰ φυσικὸ τρόπο ἐμπεριέχεται τὸ ἔμπρακτο ἐνδιαφέρον γιὰ ὅλη τὴν κτίσι.

Μέσα ἀπὸ τὴν προσέγγισι τῶν ἱερῶν μορφῶν τῶν εἴκοσι τεσσάρων πρεσβυτέρων ἀναδύθησαν, κατὰ τὴν ἐκτίμησή μου, ἀρκετὰ γνωρίσματα τοῦ ἱερατικοῦ ἥθους καὶ τῆς ἱερατικῆς διακονίας. Μποροῦμε νὰ προσθέσουμε καὶ ἄλλα μέσα ἀπὸ μία σκιαγράφησι τοῦ συγγραφέα τῆς Ἀποκάλυψης ὡς φορέα προφητικῆς, ὅπως τὴ χαρακτήρισα, ἱερωσύνης.

γ) Ὁ συγγραφέας τῆς Ἀποκάλυψης: φορέας προφητικῆς ἱερωσύνης

Εἴτε εἶναι ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης εἴτε εἶναι ἄλλος Ἰωάννης, ὁ

⁴⁷ Βλ. υποσ. 35.

πρεσβύτερος⁴⁸, αὐτὸς ποὺ συγγράφει τὴν Ἀποκάλυψη ἕνα εἶναι σίγουρο: μέσα σ' αὐτὴν ἐκφράζεται ὡς προφήτης-ιερεὺς, ἐπιφορτισμένος μὲ εὐρύτερα ποιμαντικὰ καθήκοντα. Δὲν θὰ ἦταν καθόλου ὑπερβολὴ νὰ λέγαμε ὅτι τὸ βιβλίον του εἶναι κατ'ἀθεση τῆς προφητικῆς-ιερατικῆς του καρδιάς. Ὁ ἱερὸς συγγραφέας τῆς Ἀποκάλυψης κυριολεκτικὰ βγάζει πρὸς τὰ ἔξω τὰ ἀποθέματα τοῦ προφητικοῦ του «εἶναι» καὶ τῆς ἱερατικῆς του ἀγωνίας.

Καὶ νὰ ἀρχίσουμε μὲ τὸ σπουδαιότερο: Θὰ πρέπει ἐδῶ νὰ ὑπογραμμισθεῖ τὸ γεγονός ὅτι ὁ Ἰωάννης ἐγένετο «ἐν πνεύματι» (=τοῦ χορηγήθηκε πνευματικὸ χάρισμα) καὶ τοῦ δόθηκε τὸ περιεχόμενο τοῦ βιβλίου του μέρα Κυριακῆ⁴⁹. Αὐτὴ ἡ ἀλήθεια συνδέει τὸν Ἰωάννη μὲ δύο οὐσιαστικούς συντελεστὲς αὐτοῦ ποὺ εἶναι ἡ ἱερωσύνη: πρῶτον μὲ τὴ χάρη τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τῆς ὁποίας ὁ ἱερεὺς εἶναι δημιουργημὰ καὶ δεύτερον μὲ ὅ,τι προσδιορίζει τὴν ἡμέρα αὐτὴ καὶ ἐννοοῦμε τὴν εὐχαριστία. Ὡς πρὸς τὸ δεύτερο, τὴ θεία εὐχαριστία, νὰ ποῦμε τὸ ἐξῆς: δὲν ἀποκλείεται ὁ Ἰωάννης νὰ εἶδε τὶς ὁράσεις του ὥρα ποὺ τελοῦσε μὲ συνεξορίστους τὴ θεία εὐχαριστία ἢ ἂν αὐτὴ ἡ ἀποψη φαίνεται ἀστήριχτη, μποροῦμε νὰ σκεφτοῦμε ἐπίσης τὸ ἐνδεχόμενο ὅτι ὁ Ἰωάννης ἐγένετο «ἐν πνεύματι» καὶ εἶδε καὶ ἄκουσε ὅ,τι κατέγραψε στὸ βιβλίον του, ἀκριβῶς τὴν ὥρα ποὺ, ἐκ τοῦ μακρόθεν, ὅπως θὰ ἔλεγε καὶ ὁ Παῦλος, «ἀπὸν τῶ σώματι παρῶν δὲ τῶ πνεύματι⁵⁰», ἐβίωνε τὴν εὐχαριστία ποὺ τελοῦσαν μέρα

⁴⁸ Ἐνδεικτικὰ βλ. τὴ σχετικὴ συζήτηση στὸ Ι.Δ.Καραβιδόπουλος, *Εἰσαγωγή στὴν Καινὴ Διαθήκη*, Θεσσαλονικὴ 2007, 362-364 καὶ U. Schnelle, *Einleitung in das Neue Testament*, Göttingen 2005⁵, 558-562.

⁴⁹ Ἀποκ 1,10.

⁵⁰ Α' Κορ 5,3.

Κυριακή οί κοινότητες στὴ Δ. Μ. Ἀσίας. Ἔτσι, τὸ βιβλίον τῆς Ἀποκάλυψης, στὸ ὁποῖο κυριαρχεῖ τὸ «ἐσφαγμένον ἄρνιον» εἶναι ζυμωμένο μὲ τὴ λατρεία καὶ δὴ τὴν εὐχαριστία, μὲ τὸν οὐράνιον ναὸ ὡς σκηνικὸ ἠώρο, μὲ τελούμενα, μὲ ὕμνους, καὶ φυσικὰ μὲ τὴν ἱερωσύνη. Ὁ λατρευτικὸς-λειτουργικὸς καὶ κυρίως εὐχαριστιακὸς τροπισμὸς εἶναι τὸ πιὸ ἐμφανὲς καὶ χτυπητὸ γνῶρισμα τῆς Ἀποκάλυψης. Λειτουργικὲς σκηνές, ὕμνοι καὶ δοξολογίες, λατρευτικὰ ἀντικείμενα, προσκυνήματα, θυμιάματα, λιτανεῖες κ.τ.δ. ἔρχονται καὶ ξανάρχονται στὸ βιβλίον καὶ συνιστοῦν τὴ ραχοκοκαλιά του. Αὐτὴ ἡ διαπίστωση ἔκανε ξένους κυρίως ἐρμηνευτὲς νὰ ὑποστηρίξουν ὅτι τῆς Ἀποκάλυψης ὑπόκειται ἡ θεία λειτουργία καὶ μάλιστα ἡ πασχάλια⁵¹, ὡς ἐκμαγεῖο ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ὁ Ἰωάννης ἔριξε τίς ὁράσεις του. Σὲ ἄρμονία μὲ αὐτὸ τελεῖ ὁ ρόλος τοῦ ἰδίου τοῦ Ἰωάννη ὡς φορέα προφητικοῦ κυρίως χαρίσματος, θὰ ἔλεγα προφητικῆς ἱερωσύνης. Αὐτὸν τὸν ὄρο (προφητικὴ ἱερωσύνη) θὰ ἦταν καλὰ νὰ συγκαταστήσουμε καὶ νὰ υἱοθετήσουμε γιὰ τὴν ἱερωσύνη. Καὶ μὲ αὐτὸ τὸ τελευταῖο περνᾶμε στὸ δεῦτερον συντελεστὴ : στὴ χάρι τοῦ ἁγίου Πνεύματος, πὺ προχείρισε τὸν Ἰωάννη σὲ ἀπόστολο καὶ μὲ εὐρύτερη ἔννοια σὲ ἱερέα. Τὸ προηγούμενον σημαίνει ὅτι ἡ ἱερωσύνη ἐντὸς τῆς Ἀποκάλυψης εἶναι θεσμὸς μὲν, ἀλλὰ θεσμὸς πὺ ὅπως ἀσκεῖται ἀπὸ τὸν Ἅγιο Ἰωάννη δὲν ἐμποδίζει καὶ πολὺ περισσότερο δὲν ἀποκλείει τὴ δράση τοῦ Πνεύματος, τὸ ὁποῖο «βρῦει προφητείας, ἱερέας τελειοῖ». Ὅποτε καταλαβαίνουμε ὅτι ἡ ὀρθὴ ἱερωσύνη βιώνεται καὶ ἀσκεῖται ὄχι ὡς διοικητικὸ καὶ μόνον ἢ κυρίως διοικητικὸ λειτούργημα, ἀλλὰ ὡς διεύρυνση τῆς Πεντηκοστῆς καὶ ἐνίσχυση τῆς χαρι-

⁵¹ Βλ. Μ. Η. Shepherd, *The Paschal Liturgy and the Apocalypse*, London and Richmond 1960.

σματικῆς ἔκχυσης τοῦ Πνεύματος ἐντός τῆς Ἐκκλησίας καὶ κατ' ἐπέκταση τῆς ἱερατικῆς ὑπαρξῆς.

Σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ πάντως τὸ σύνολο τοῦ βιβλίου: Μία ἀτμόσφαιρα ἱερωσύνης (περισσότερο χαρισματικῆς ἢ προφητικῆς ἢ ἂν θέλετε θυσιαστικῆς ὑφῆς, παρὰ θεσμικῆς) ἀναδύεται ἀπὸ ὅλη τὴν ἔκταση τοῦ βιβλίου τῆς Ἀποκάλυψης, τοῦ βιβλίου αὐτοῦ μὲ τις πολλὲς ἰδιαιτερότητες, τοῦ ὄντως δυσπρόσιτου ὄχι ὅμως καὶ ἀπρόσιτου.

Στὴ συνέχεια νὰ ἐπιχειρήσουμε τὴ σκιαγραφίσουμε, σὲ ἀδρὲς γραμμές, τὸ προφητικὸ-ἱερατικὸ πορτραῖτο τοῦ συγγραφέα τῆς Ἀποκάλυψης, τοῦ ἁγίου Ἰωάννη :

1) Τὸ πρῶτο ποὺ πρέπει νὰ σημειώσουμε εἶναι ὅτι ὁ Ἰωάννης ἀπὸ τὴν ἀρχὴ κιόλας τοῦ βιβλίου του ἐντάσσει τὸν ἑαυτό του στὴ γραμμὴ τῶν προφητῶν καθὼς ἐκθέτει τὴν κλήση του, τὴν ὁποία περιγράφει μὲ τὸν ἴδιο τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο περιγράφουν στὰ βιβλία τους τὴ δική τους κλήση οἱ προφῆτες τῆς Π. Διαθήκης. Αὐτὴ ἡ διαπίστωση ἔχει μεγάλη σημασία γιὰ τὴν αὐτοσυνειδησία τοῦ συγγραφέα. Σημαίνει ὅτι ὁ Ἰωάννης δὲν νοιώθει ξεκομμένος ἀπὸ τοὺς πρὶν ἀπὸ αὐτὸν θεόπτες καὶ διακόνους τοῦ λαοῦ, τοὺς Προφῆτες. Ἡ ἱερατικὴ διακονία του εἶναι προφητικὴ. Μιλᾶμε, συνεπῶς, γιὰ μιὰ προφητικὴ ἱερωσύνη τοῦ συγγραφέα τῆς Ἀποκάλυψης, ὁ ὁποῖος ἀποδεικνύεται κρίκος μιᾶς ἀδιάκοπης διαδοχῆς. Μὲ ἄλλα λόγια, ὁ Ἰωάννης ἐντάσσει τὸν ἑαυτό του σὲ μιὰ ἀλυσίδα θεοπτῶν ποὺ καλοῦνται ἀπὸ τὸν ἕνα Θεό, θεῶνται τὸν ἴδιο Θεό, γίνονται στόματα τοῦ ἴδιου Θεοῦ καὶ γι' αὐτὸ καταθέτουν στὰ ἔργα τους κοινὴ ἐμπειρία καὶ κοινὴ θεολογία.

Ἔτσι συμβαίνει γενικὰ μὲ τὴν ἱερωσύνη. Ὡς ἐκ τούτου οἱ ἱερεῖς ὀφείλουν νὰ μὴ νοιώθουν ἐντός τῆς ἱστορίας ὡς σκόρ-

πιες μονάδες, ἀλλὰ ὡς κρίκοι μιᾶς ἀλυσίδας πού ξεκινάει ἀπὸ τὸ ἀπώτατο παρελθὸν καὶ πηγαίνει πρὸν τὸ ἀτέρμον μέλλον.

Τὸ νὰ ἐντάσσει βεβαίως ὁ Ἰωάννης τὸν ἑαυτό του καὶ τὸ ἔργο του στὴν ἀλυσίδα τῶν προφητῶν σημαίνει ἀποδοχὴ καὶ πολλῶν ἄλλων πραγμάτων, στὰ ὁποῖα δὲν μποροῦμε τώρα νὰ ἀναφερθοῦμε. Ἐνα μόνο νὰ σημειώσουμε : Ἀποδοχὴ τῆς ἀλήθειας ὅτι ἡ γνήσια προφητεία συνεπάγεται τὴν πίκρα, τὸ μαρτύριο καὶ τὴ θυσία. Γιὰ νὰ τὸ καταλάβει κανεὶς αὐτὸ καλὸ θὰ εἶναι νὰ μελετήσῃ μὲ προσοχὴ τὸ ἐπεισόδιο τῆς ἐκ μέρους τοῦ προφήτη-ιερέα Ἰωάννη βιβλιοφαγίας⁵², δηλαδὴ τὴ βρώση τοῦ βιβλαριδίου πού του προτείνει ὁ ἄγγελος. Τὸ ἐπεισόδιο αὐτό, τὸ ὁποῖο ἐκτίθεται στὸ Ἀποκ. 10, 8-11, εἶναι ἀντίστοιχο ἐκείνου πού συνέβη μὲ τὸν προφήτη Ἰεζεκιήλ (Ἰεζ. 2, 8-3, 3). Εἶναι σημαντικό γιὰ τὸ νόημα τοῦ ἐπεισοδίου τὸ γεγονός ὅτι, ἐνὸς τὸ βιβλαρίδιο βρίσκεται ἀκόμη στὸ στόμα τοῦ συγγραφέα Ἰωάννη εἶναι γλυκό, ὅταν ὅμως καταπίνεται καὶ κατέρχεται στὸ στομάχι γίνεται πικρό, πρᾶγμα πού ὑποσημαίνει τὴν πίκρα, τὸ μαρτύριο καὶ τὴ θυσία μὲ τὰ ὁποῖα εἶναι συνδεδεμένη ἐν τέλει ἡ προφητικὴ ἱερωσύνη.

2) Εἶναι ἐκτοπισμένος ὄχι ὅμως ἀποστασιοποιημένος ἀπὸ τὶς κοινότητες, τῶν ὁποίων εἶναι πνευματικὸς ἡγέτης. Ἄν καὶ

⁵² Μία ἐνδιαφέρουσα προσέγγιση τοῦ ἐπεισοδίου μπορεῖ νὰ δεῖ κανεὶς στὴν εἰσήγηση τοῦ καθ. Μιλτ. Κωνσταντίνου μὲ τίτλο: «Βιβλιοφαγία στὸν Ἰεζεκιήλ καὶ τὴν Ἀποκάλυψη» στὸ: *1900ετηρὶς τῆς Ἀποκαλύψεως Ἰωάννου, Πρακτικὰ Διεθνoῦς Διεπιστημονικοῦ Συμποσίου (Ἀθῆναι – Πάτμος, 17-26 Σεπτεμβρίου 1995, Ἀθῆνα 1999. σ. 701-709 καὶ στὴ μελέτη τοῦ καθ. Μ. Ζ. Κοπιδάκη μὲ τίτλο : «Ἡ πικρία τῆς γνώσης (Ἰωάννου, Ἀποκάλυψις 10, 8-11)» στὸ συλλογικὸ τόμο: *Τὰ ἐσόμεια, ἡ ἀγωνία τῆς πρόγνωσης τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνες*, Ἀθῆνα 1990, σ. 27-41.*

ἐξόριστος, μόνος, στερημένος τὰ δικαιώματά του δὲν κατέχεται ἀπὸ αὐτισμὸ καὶ ἀρρωστημένη ἐσωστρέφεια. Δὲν ἀποδρᾷ ἀπὸ τὸ χρέος ἔναντι τῶν ἀδελφῶν. Δηλώνοντας ὅτι εἶναι μαζί τους «συγκοινωνὸς ἐν τῇ θλίψει καὶ βασιλείᾳ καὶ ὑπομονῇ ἐν Ἰησοῦ⁵³», οὐσιαστικὰ τοὺς λέει : «συμμερίζομαι μαζί σας τοὺς κατατρεγμοὺς κι ὑπομονετικὰ προσμένω τὸν ἐρχομὸ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ». Ἔχει ἔγνοια, λοιπόν, γιὰ τοὺς ἀδελφούς, ὄντας ὁ ἴδιος ἐξόριστος, στερημένος καὶ ἐν θλίψει. Δὲν κλείνεται στὰ προβλήματα του. Τὰ δικά του βάσανα στὸ ἀφιλόξενο ξερονήσι τῆς Πάτμου, μὲ τὴ σκληρὴ δουλειὰ στὰ φημισμένα νταμάρια τῆς περιοχῆς καὶ οἱ ἀπαράδεκτες συνθήκες, στὶς ὁποῖες διαβιοῦν οἱ ἐκάστοτε ἐκτοπισμένοι, δὲν τὸν κάνουν νὰ ἀδιαφορεῖ γιὰ τὰ βάσανα τῶν ἐκκλησιαστικῶν κοινοτήτων, τῶν ὁποίων εἶναι ὁ πνευματικὸς ἡγέτης. Ἀντίθετα τὰ κουβαλάει ἐκουσίως, ὅπως καὶ πρὶν. Τώρα, μάλιστα, τὸ βάρος τους θὰ τοῦ εἶναι μεγαλύτερο.

Ἀξίζει νὰ υπογραμμισθεῖ μιὰ λεπτομέρεια τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ Ἰωάννη, στὴν ὁποία ἀπλῶς ἀναφερθήκαμε πιὸ πάνω. Ὦντας στὸν οὐρανὸ καὶ βλέποντας ὅτι πρὸς στιγμὴν κανεὶς δὲν εἶναι ἄξιος οὔτε νὰ δεῖ οὔτε νὰ παραλάβει καὶ νὰ ἀνοίξει τὸ ἐσφραγισμένο βιβλίον ποὺ κρατοῦσε στὸ δεξιὸ χέρι ὁ καθήμενος ἐπὶ τὸ θρόνον, ὁ Ἰωάννης, ὅπως εἶδαμε, ξεσπάει σὲ πολὺ κλάμα. Τὸ κάνει αὐτὸ ἄραγε γιατί εἶναι ἀπλὰ συναισθηματικὸς ἢ εὐσυγκίνητος; Κι αὐτὸ ἂν συμβαίνει προδίδει κάτι ἀπὸ τὸν χαρακτῆρα του. Ὅμως, τὸ κλάμα τοῦ Ἰωάννη εἶναι μιὰ ἀντίδραση ὄχι γιὰ κάτι προσωπικὸ καὶ στιγμιαῖο. Εἶναι μιὰ ἀντίδραση ποὺ ἔχει νὰ κάνει μὲ τὸ ἐνδεχόμενο, ἂν δὲν βρεθεῖ ἄξιος, νὰ ματαιωθεῖ τὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ γιὰ ὅλο τὸν κόσμον στὸ διη-

⁵³ Ἀποκ 1,9.

νεκές. Και σέ κάθε περίπτωση τὸ κλάμα αὐτὸ εἶναι ἔκφραση πόνου, θλίψης καὶ ἀγωνίας γιὰ τὸν ἄλλον καὶ ἀκόμη καλύτερα γιὰ τὴν καθολικὴ πορεία τοῦ κόσμου. Τὸ ἐπεισόδιο ἀποδεικνύει ὅτι ἡ καρδιὰ τοῦ Ἰωάννη δὲν εἶναι ἀδιαπέραστη. Παρόμοιες συμπεριφορὲς ἀποδεικνύουν ὅτι αὐτὸς ποὺ τὶς δείχνει δὲν εἶναι ἀσφαλισμένος στὴ βολή του. Δὲν εἶναι σφραγισμένος στὸ «*φέρετρο τῆς φιλαυτίας του*». Ἀγαπάει τὸν ἀδελφὸ καὶ πονάει γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ κόσμου καὶ γι' αὐτὸ εἶναι εὐάλωτος. Μόνο μία εὐάλωτη καρδιὰ ἀρμόζει νὰ χτυπάει στὸν ἱερέα-προφήτη.

3) Ἄν καὶ εἶναι ἐξοστρακισμένος δὲν συνθλίβεται ὑπὸ τὸ βάρος τῶν πολλῶν ἀρνητικῶν παραμέτρων τῆς ἐξορίας, ἀλλὰ παραμένει ὀραματιστής. Σημαντικὴ πτυχὴ τῆς προσωπικότητος τοῦ Ἰωάννη, παραπλήσια μὲ τὴν προηγούμενη ἀλλὰ μὲ ἰδιαίτερη δυναμικὴ, εἶναι ἡ ἐλπίδα καὶ ἡ αἰσιοδοξία μέσα στὶς πολλὲς ἀντιξοότητες. Καὶ αὐτὴ ἡ πτυχὴ συνιστᾷ ἐνδιαφέρον πρότυπο ἱερατικοῦ «εἶναι» καὶ ἱερατικῆς συμπεριφορᾶς. Ἡ ἐξορία, ὁ ἐκτοπισμὸς, ἡ στέρηση τῶν ἀγαπημένων του καὶ οἱ δυσμενεῖς συνθήκες παραμονῆς στὴν Πάτμο δὲν τὸν συνθλίβουν, οὔτε τὸν ὀδηγοῦν στὴ μιζέρια ἢ τὸν ἀρνητισμὸ. Δὲν γίνεται γεώτροπος. Δὲν χάνει τὴν ἀξιοπρέπειά του. Δὲν ξεχνᾷ τὸν οὐρανὸ. Βλέπει «*θύρα ἠνεωγμένη ἐν τῷ οὐρανῷ*»⁵⁴. Ἀνέρχεται σ' αὐτὸν τροπικά. Γνωρίζει τὴν ἀπεραντοσύνη του. Θεᾶται τὴν ἄλλη, τὴν ἀθέατη ὄψη τῶν πραγμάτων καὶ τῆς ἱστορίας. Θεολογεῖ καὶ στοχάζεται ὡς πνευματικὸς ἄνθρωπος. Ἔχει ὀραματισμούς.

Διαβάζει κανεὶς ἐπιστολὲς φυλακισμένων ἢ ἐκτοπισμένων τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰωάννη, τὶς ὁποῖες ἀπευθύνουν πρὸς συγγενεῖς καὶ φίλους καὶ αἰσθάνεται μέσα σ' αὐτὲς τὴν ἀπόγνωση, τὴν ἐγκωκεντρικότητα, τὴν ἔκφραση ἔντονων παραπό-

⁵⁴ Ἀποκ 4,1.

νων, τὴν ἀγανάκτηση, τὴν ἀπελπισία, τὴν αἴσθησι ἀδικίας καὶ ἓνα πλῆθος ἀπὸ ἄλλα ἀρνητικὰ αἰσθήματα τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν πὸ εὐλογα δημιουργεῖ σ' αὐτοὺς ἡ φυλακὴ καὶ ἡ ἐξορία. Σὲ ἀντίθεση μὲ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς ὁ Ἰωάννης, ὅπως πρωτύτερα ὁ φυλακισμένος Παῦλος⁵⁵, ξεπερνᾷ τὶς συνθήκες τῆς φυλακῆς καὶ αἶρεται πάνω ἀπὸ τὰ συνήθη συναισθήματα πὸ αὐτὴ προκαλεῖ. Γι' αὐτὸ καὶ ἐλπίζει. Δὲν φοβάται. Χαίρεται. Προσεύχεται. Ἄδει. Παραινεῖ. Μὲ ἓνα λόγο ὀραματίζει. Ἔχει εὐρεῖς καὶ ἀνοιχτοὺς ὀρίζοντες καὶ γι' αὐτὸν τὸν ἴδιο καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους.

4) Εἶναι ὑψιπέτης Θεολόγος, ὅμως ὄχι αἰθεροβάμων καὶ ἄνευρος στοχαστής. Ὅπως πρὶν στὸ ὀμώνυμο εὐαγγέλιό του, ἔτσι καὶ στὴν Ἀποκάλυψη ὁ Ἰωάννης ἀποδεικνύεται θεολόγος μὲ ἰδιαίτερο ὕψος καὶ εὐρος. Ὅμως, ἡ ὑψηλὴ θεολογία του καὶ ὁ στοχασμὸς του δὲν εἶναι ἀνεδαφικοὶ ρεμβασμοί. Ἡ θεολογία του ἀγκαλιάζει τὸν κόσμον καὶ τὴν ἱστορία του, ἡ ὁποία συχνὰ εἶναι αἱμάτινη. Ἔτσι, ἐνῶ θεολογεῖ ὡς ὑψιπέτης ἀετός, ταυτόχρονα πατάει γερὰ στὴ γῆ ἀσκώντας, ὅπως φαίνεται κυρίως στὰ κεφάλαια 2 καὶ 3, διοίκηση μὲ ὑψηλὴ αἴσθησι εὐθύνης καὶ ὑποδεικνύοντας στάσεις ζωῆς στὰ καθημερινά. Ἡ πνευματικότητά του ἐξᾴλλου δὲν τὸν καθιστᾷ πλαδαρὸ καὶ ἄνευρο. Τὸ βιβλίον πὸ γράφει εἶναι στὸ ἔπακρον ἀγωνιστικό. Ἐμπνέει ἀγωνιστικὸ φρόνημα. Ἐναντίον πολλὰπλῶν μετώπων: τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας⁵⁶, τῆς ἰουδαϊκῆς πολεμικῆς καὶ

⁵⁵ Βλ τὴν ἐνδιαφέρουσα μελέτη τοῦ καθ. Ἰω. Καραβιδόπουλου μὲ τίτλον : «Ἡ πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολὴ τοῦ Ἁπ. Παύλου, μίᾳ ἐπιστολῇ ἀπὸ τὰ δεσμὰ» στὸ : *Βιβλικές Μελέτες Β'* Θεσσαλονικὴ 2000, σ. 239-256.

⁵⁶ Γιὰ τὸ μέτωπον κατὰ τῆς Ρωμαϊκῆς ἐξουσίας στὴν Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη βλ στὴ μνημονευθεῖσα μελέτη μας *Λειτουργικὴς σκηνές...* σ. 341-354.

κατασυκοφάντησης⁵⁷, τῆς Γνωστικῆς αἰρετικῆς προπαγάνδας⁵⁸, τῆς ἔρπουσας στὶς κοινότητες προφητικῆς κρίσης, σὲ πρακτικὲς μαγείας κ.λ.π.

5) Εἶναι διδάσκαλος τοῦ ἀγῶνα ἀλλὰ καὶ τῆς μετάνοιας. Ὁ Ἰωάννης κι ὅταν ὑποδεικνύει ἀγωνιστικότητα κι ὅταν ἀκόμη ἀπειλεῖ καταστροφὲς κατὰ τῶν ἀσεβῶν ἢ τῶν ἐχθρῶν τῆς Ἐκκλησίας στὸν καιρὸ του, μένει φιλάδελφος μὲ τὸ νὰ συνιστᾶ κατ' ἐπανάληψη πρὸς ὅλους μετάνοια, ἱκανὴ νὰ μεταβάλλει ἢ καὶ νὰ ἀνατρέψει ἀκόμη καὶ τὸ σχέδιο τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖνοι, ὅμως, τὴν ἀρνοῦνται⁵⁹. Βλασφημοῦν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Καὶ πάλι, ὅμως, ὁ Ἰωάννης χωρὶς ἐκδικητικὲς τάσεις ἐκφράζει τὴ φιλάδελφη διάθεσή του μὲ μιὰ εὐδιάκριτη ἀρχὴ ἢ τακτικὴ ποὺ ἀκολουθεῖ τρεῖς τουλάχιστον φορὲς στὴν ἔκθεση τῶν γεγονότων ποὺ περιγράφει. Πρόκειται γιὰ τὴν ἀρχὴ τῆς ἐπιβράδυνσης τῆς περιγραφῆς τῆς κρίσης. Μὲ ἄλλα λόγια, ἐνῶ τρεῖς φορὲς φτάνει ὡς τὰ πρόθυρα τῆς κρίσης, τὴν ὁποία καὶ προανακροῦει⁶⁰, τελικὰ δὲν τὴν παρουσιάζει πλήρως. Δὲν τὴν ἐμφανίζει πραγ-

⁵⁷ Γιὰ τὸ Ἰουδαϊκὸ μέτωπο στὴν Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη βλ. τὴ μελέτη μας μὲ τίτλο. «Ἡ Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη ἔναντί του Ἰουδαϊσμοῦ» στὸν χαριστήριό τόμο πρὸς τιμὴν τοῦ Παναγιωτάτου Μητροπ. Θεσσαλονίκης Ανθίμου μὲ τίτλο: *Κήρυγμα καὶ Εὐχαριστία*, Ἀθήνα 2009, σ. 77-92.

⁵⁸ Γιὰ τὸ μέτωπο αὐτὸ βλ. στὴν ἐργασία μας «ὁ ἀντιγνωστικὸς χαρακτήρας...», τὴν ὁποία ἤδη ἀναφέραμε.

⁵⁹ Ἀποκ. 9,20.21.16,8.10. 11.21.

⁶⁰ Μετὰ τὸ Ἀποκ. 6,17 περιμένει κανεὶς στὸ κεφ.7 τὴν πλήρη περιγραφὴ τῆς μέλλουσας κρίσης. Ἀντὶ αὐτῆς παρακολουθοῦμε τὴ σφράγιση τῶν ἑκατὸν σαράντα χιλιάδων ἐκλεκτῶν, τὶς λειτουργικὲς σκηνὲς καὶ τοὺς ὕμνους ποὺ ἄδονται στὸν οὐρανό. Τὸ ἴδιο ἰσχύει σὲ ὅ,τι ἀκολουθεῖ τὰ Ἀποκ. 9,21 καὶ 16,21.

ματοποιούμενη. Στη θέση, όπου ὄφειλε νὰ ἐκτεθεῖ ἡ περιγραφή τῆς κρίσης, παρουσιάζονται ἢ λειτουργικές – φωτεινές σκηνές ἢ γενικὰ σκηνές ποὺ δὲν ἀναφέρονται ἀποκλειστικὰ στὴν κρίση. Ἐνῶ δηλαδὴ εἶναι ἐσχατολογικὰ προσανατολισμένους ἀπωθεῖ ὀλοένα τὴ διήγηση τῆς κρίσης πρὸς τὶς ἐσχατιές τοῦ βιβλίου του, υἱοθετώντας, κατὰ κάποιον τρόπο, τὴ φιλάνθρωπη ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ ἀναβολὴ καὶ καθυστέρηση τῆς κρίσης. Θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι, ὡς προφήτης, ὁ Ἰωάννης ἐνδιαφέρεται νὰ προβάλλει τὴν ἀνάγκη γιὰ τὴν ἐν μετανοίᾳ πορεία τοῦ ἀνθρώπου ἐντὸς τῆς ἱστορίας, παρὰ γιὰ τὴν ἴδια τὴν κρίση.

6) Ἄν καὶ εἶναι ἡγέτης μὲ διοικητικὰ δικαιώματα ἢ ἱερωσύνη του ἔχει κυρίως προφητικὴ καὶ χαρισματικὴ διάσταση. Ὁ Ἰωάννης εἶναι μὲν μιὰ πολυδύναμη ἐκκλησιαστικὴ προσωπικότητα (ἀπόστολος, προφήτης, πνευματικὸς πατέρας, ἡγέτης καὶ ὑπεύθυνος ὄλων τῶν κοινοτήτων) ἢ συμπεριφορὰ του, ὅμως, καὶ ὁ λόγος του δὲν λειτουργοῦν ὡς ἐξουσία καὶ ἰσχὺ ἀλλὰ ὡς λόγος ἀγάπης καὶ δικαιοσύνης, ὡς πράξις δικαιοσύνης καὶ προσφορᾶς. Τὸ ἱερατικὸ πρότυπο ποὺ εἰσηγεῖται διαχρονικὰ εἶναι τὸ πρότυπο τῆς προφητικῆς ἱερωσύνης · τὸ δὲ ἔργο του εἶναι ἓνα ὠραῖο καὶ ἐλπιδοφόρο «ὄραμα λατρείας, μάχης καὶ νίκης»⁶¹

⁶¹ Ἀνάπτυξη αὐτοῦ τοῦ τρίπτυχου (μὲ τὸν ἴδιο τίτλο) βλ. στὸ πολὺ ἐνδιαφέρον ἄρθρο τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς κ. Δημητρίου Τρακατέλη στὸ *Τιμητικὸν ἀφιέρωμα εἰς τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Ὑδρας Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης Ἱεροθέου, ἐπὶ τῇ συμπληρώσει τριακονταετοῦς ποιμαντορίας (1967-1997)*, Ὑδρα 1997, σ. 145-159.

Ἐπίλογος

Ὁ προφήτης καὶ Ἀπόστολος Ἰωάννης ἔχει βάλλει πολὺ ψηλὰ τὸν πήχη καὶ τῆς ἱερωσύνης καὶ τῆς χριστιανικῆς ζωῆς. Ἐχει ὀρίσει αὐστηρὰ κριτήρια γιὰ τὴν ἀξιολόγησή τους

Ὁ ἱερέας στὴν Ἀποκάλυψη καλεῖται νὰ ἀνυψωθεῖ σὲ προφήτη. Νὰ γίνῃ φορέας μιᾶς προφητικῆς ἱερωσύνης. Μὲ προφητικὴ συνείδηση καὶ βιωτὴ. Μὲ προφητικὴ λαλιά. Μὲ προφητικὸ ὄραμα γιὰ τὸν κόσμον καὶ τὴν πορεία του μέσα στὴν ἱστορία.